

בס"ד. שיחת אור ליום ב' רחול המועד סוכות, ח"י תשרי
שמחת בית השואבה ה'תש"כ.

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ צוה לנגן הניגון
"ופרצת" לפי הנוסח של ארץ ישראל].

א. אודות השמחה דחג הסוכות שנקראת "שמחת בית השואבה"
— יש דבר פליאה ברמב"ם¹:

בסוף הל' לולב² כותב הרמב"ם: "אע"פ שכל המועדות מצוה
לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה, שנאמר³
ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים",

וממשיך: "וכיזד היו עושין, ערב יום טוב הראשון היו מתקנין
וכו'", "ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון .. שמחה זו אינה
דוחה לא את השבת ולא את יום טוב" — שעפ"ז לא יתכן לעולם שתהי'
השמחה "שבעת ימים", אף שלכאורה הרי זה היפך הכלל הידוע שאין
כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר⁴,

וממשיך: "והיאך היתה שמחה זו וכו'" — ככל פרטי הענינים
שנזכרו במשנה ובברייתא שהובאה בגמרא⁵,

ומסיים: "מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי
הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות
והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדין ומספקין
ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים
והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

והפלא שבדבר — שלא הזכיר כלל אודות ניסוך המים, בית
השואבה ושמחת בית השואבה⁶!

(1) בהבא לקמן — ראה גם שיחת ליל
שמחת סייז (לקמן ע' 87). וראה לקו"ש
חייז ע' 267 ואילך (כולל גם משיחה זו).
שיחת שמחת ביה"ש דאשתקד סייז ואילך
(תו"מ חכ"ד ס"ע 80 ואילך). וש"נ.
(2) פ"ח הי"ב"יד. פ"ח הי"ב"יד.

(3) אמור כג, מ.
(4) ראה אנציק' תלמודית ערך יש כח ביד
חכמים כו' ס"ד (כרך כה ס"ע תרמח ואילך).
וש"נ.
(5) סוכה נא, א ואילך.
(6) ראה לקמן ס"מ.

ואדרבה: ממ"ש שלמדים זאת מהכתוב "ושמחתם גו' שבעת ימים", מוכח להדיא שאין זה שייך לניסוך המים — שהרי בנוגע לניסוך המים נחלקו תנאים: יש דעה שגם בשמע"צ הי' ניסוך המים, ולאידך גיסא, יש דעה שניסוך המים התחיל מיום שני דסוכות, והי' רק ששה ימים, ויש דעה שהי' רק שני ימים⁸; ואילו בפסוק "ושמחתם גו'" מפורש להדיא "שבעת ימים", וכמו גבי נטילת לולב⁹ (שנאמר בתחלת הפסוק), ש"במקדש .. נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג, שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם גו'"¹⁰.

ב. ויש לבאר דברי הרמב"ם (לאחרי אריכות הדברים בנוגע לתיאור השמחה) "מצוה להרבות בשמחה זו" — שיש בזה שני ענינים: א) "להרבות" — שייך לומר על דבר שישנו כבר, ונוסף לזה, צריכים להרבות בו (שהרי תחילה צריך לומר אודות הענין עצמו, ואח"כ יכולים להוסיף שענין זה צריך להיות בתוקף ובריבוי), ובנדו"ד, שכבר נזכר בהלכה שלפנ"ז אודות ה"שמחה יתירה" בחג הסוכות לגבי השמחה בכל המועדות, כך, שישנו כבר ענין של שמחה בהוספה על השמחה שבכל המועדים; אלא, שענין זה יכול להיות באופן שמסתפקים בהוספה זו באיזה מצב שתהי', ועל זה בא הציווי "להרבות בשמחה זו".

ב) הפירוש "מצוה להרבות בשמחה" הוא — שבאיזה מעמד ומצב שתהי' השמחה חל הציווי להרבות יותר, וככל שמרבים בהשמחה, יש עדיין מקום להרבות עוד יותר; וענין זה נכלל בגדר המצוה עצמה ("מצוה להרבות"), והיינו, שאין זה ענין של הידור והוספה למדקדקין, מהדרין או מהדרין מן המהדרין, אלא עצם המצוה היא באופן שככל שמרבה בה הרי הוא עוסק בעצם המצוה כמו שהיא בתקפה.

ג. וממשיך הרמב"ם (באותה הלכה), "ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וכו'":

ההגבלה ש"לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה" —

(7) סוכה מח, ב (במשנה).

(8) ראה תענית ג, א.

(9) ולהעיר מדברי הירושלמי (סוכה פ"ג הי"א. ר"ה פ"ד ה"ג) בפירוש הכתוב "ושמחתם גו'", "אית תניי תני בשמחת שלניסוך הכתוב מדבר, ואית תניי תני בשמחת לולב הכתוב מדבר". והרי דברי הירושלמי

הנ"ל הם המקור לדברי הרמב"ם שהחובב ד"שמחה יתירה" דחג הסוכות נלמד מהכתוב "ושמחתם גו'" (ראה שיחת יום שמחת תשמ"ב סל"ט (התוועדיות תשמ"ב ח"א ע' 270 ואילך)).

(10) רמב"ם הל' לולב פ"ז הי"ג.

מקומה לכאורה בהלכה שלפנ"ז, שכן, כאשר מונים את כל פרטי הענינים ש"היו עושין" ב"שמחה זו", יש לפרט גם מי הם אלו ש"היו עושין אותה";

ומדברי הרמב"ם "מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה", מוכח, שהענין ד"מצוה להרבות" שייך להגבלה ש"לא היו עושין אותה .. כל מי שירצה", והיינו, שלולי הציווי "להרבות בשמחה" לא הי' יסוד להגבלה ש"לא היו עושין אותה .. כל מי שירצה".

ובהקדמה — שההגבלה ש"לא היו עושין אותה .. כל מי שירצה" היא דבר חידוש¹¹:

בדרך כלל לא מצינו בעניני תומ"צ חילוקים אצל בני גופא בין "גדולי ראשי ישיבות והסנהדרין" וכיו"ב ל"כל העם". — ישנם חילוקים בין כהנים ליום וישראלים; ישנם חילוקים בין מי שלא קרא ולא שנה כו', מי ששונא ענין של תורה, ומי שאוהב ענין של תורה; אבל לא מצינו בין בני"י שהם באותו גדר של אהבת השם אהבת התורה ואהבת ישראל, שלא "כל מי שרוצה" יכול להיות שייך לענין מסויים.

יש אמנם ענינים שעליהם אומרים "לא כל הרוצה ליטול את השם יטול"¹², אבל, אין כאן חילוק בין סוגים של בני"י, אלא רק חילוק באישים, ועוד זאת, שאין זה בענין של מצוה, כי אם, בעניני הידורים או ציוויים וחיובים מיוחדים בלבד.

ואילו בנדו"ד מדובר אודות חיוב שלמדים מהפסוק "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", ואעפ"כ אומרים ש"לא היו עושין .. כל מי שירצה", אלא רק סוגים מיוחדים היו עושין השמחה עצמה, "אבל כל העם .. באין לראות ולשמוע".

אך הענין הוא — דכיון ש"מצוה להרבות בשמחה זו", היינו, שזוהי מצוה מיוחדת שהגדר של עצם המצוה הוא שכל שמרבים בה יכולים וצריכים להרבות עוד יותר, לכן, "לא היו עושין אותה .. כל מי שירצה וכו'", כדלקמן.

ד. ויש לומר הביאור בזה בדרך אפשר — בהקדם הענין שבו מחולק חג הסוכות משאר הימים טובים¹³, שבשאר הימים טובים ישנו

(11) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש

(12) ברכות טז, ב (במשנה).

(13) בבבא לקמן — ראה גם לקו"ש

78 וט"ו ואילך (תו"מ שם ס"ע

חכ"ט ע' 232 ואילך (משיחה זו).

ואילך). וש"נ.

ציווי כללי "ושמחת בחגך"¹⁴, אבל זוהי שמחה סתמית, בהגדרה והגבלה, ואילו בחג הסוכות "מצוה להרבות בשמחה", ריבוי עד אין סוף:

הטעם הפשוט לזה — מבואר בילקוט¹⁵: "בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת, למה .. בפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה השנה [תבואה] אם אינו עושה [לפיכך אין כתוב שם שמחה] .. אתה מוצא .. בעצרת .. שמחה אחת .. שהתבואה נכנסת בפנים .. אבל בחג .. שהתבואה ופירות האילן בפנים .. כתב שלש שמחות".

כלומר: בחג הפסח, שאז מתחילה רק תקופת הקציר — הרי כל זמן שאין אדם יודע כמה יכניס לגרנו וליקבו לאחרי טירחתו בימי החורף, לא יכול להיות אצלו ענין של שמחה; אפילו בחג השבועות, "חג הקציר"¹⁶, שכבר הי' קציר שעורים וקציר חטים — הרי עדיין לא נשלמה אסיפת הפירות, ולכן יכולים לכתוב רק שמחה אחת; ורק ב"חג האסיף"¹⁶, שאז מקבץ גם את הפירות, ורואה פרי טוב בעמלו, שלאחרי עבודתו ויגיעתו במשך כל השנה ברכו השם ביכול רב — אזי שמח בשמחה גדולה.

ה. וכיון שכל עניני התורה הם באופן שהגשמיות היא השתקפות של הרוחניות,

— ולכן נאמר¹⁷ "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו גו' ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה וגו'", וכדאיתא בספרים¹⁸ שהשכר והעונש שבתורה אינם ענין של סגולה בלבד, אלא זהו ענין טבעי, היינו, שכאשר העולם הוא כתיקונו אזי הטבע הוא שע"י "בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו", נעשה בדרך ממילא "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו", "חטים ככליות"¹⁹, ו"אף אילני סרק עתידים להיות עושים פירות"²⁰, כי, כל המציאות של העולם הגשמי נלקחת מהעולם הרוחני, ולכן, כאשר ישנה שלימות ברוחניות, אזי בהכרח שבדרך ממילא תהי' שלימות גם בגשמיות —

הרי מובן, שהחילוק בין חג המצות חג הקציר וחג האסיף בענינים הגשמיים, הוא, בהתאם למצב הרוחני של בניי בזמנים אלו.

(18) ראה של"ה בית אחרון בית דוד (יב,

א). "רשימות" חוברת קא ע' 13. ועוד.

(19) תענית כג, רע"א. וראה כתובות קיא,

ב.

(20) תו"כ עה"פ.

(14) פ' ראה טז, יד.

(15) יל"ש אמור רמז תרנד (בתחלתו).

וראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשי"ד ס"ה

ואילך (תו"מ ח"י ס"ע 32 ואילך).

(16) משפטים כג, טז.

(17) ר"פ בחוקתי.

ו. והביאור בזה:

ענינו של חג המצות הוא תחילת עבודת האדם — כפי שהי' אצל כללות בני"י בחג המצות בפעם הראשונה, שזה עתה יצאו ממצרים והלכו לקבל תומ"צ, לאחר ההכנה שע"י מצות קרבן פסח ומצות מילה, שהיו "לפני הדיבור"²¹. וכיון שהיתה זו רק התחלה בלבד, הרי עדיין לא היו יכולים להיות בטוחים כו'.

— הן אמת שמדובר אמנם אודות בני אברהם יצחק ויעקב, אשר, עוד בהיותם במצרים הודיע הקב"ה למשה שהם "מאמינים בני מאמינים" (כדאיתא בגמרא במסכת שבת²²), אבל אעפ"כ, ענין האמונה יכול להיות באופן ש"גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרייא" (כדאיתא בגמרא בסוף מסכת ברכות²³), היינו, שהוא אמנם מאמין בה', ואעפ"כ, אין זה סתירה לכך שעומד "אפום מחתרתא" לעשות היפך המצוה, ומנצל את כח האמונה כדי להצליח בזה.

אפילו בחג הקציר, חג השבועות, כאשר ניתוספו על פסח ומילה גם המצוות שנצטוו במרה, וגם היתה הקבלה הכללית על כל התורה כולה ע"י אמירת "נעשה ונשמע"²⁴, ולאח"ז גם קבלת התורה — הרי זה רק ענין של קבלת התורה על מנת לקיימה.

הן אמת שכאשר האדם הוא כתיקונו ובמילואו, אזי "צדיקים דומים לבוראם"²⁵, וכשם ש"דיבורו של הקב"ה הוי מעשה"²⁶, כמ"ש²⁷ "בדבר הוי' שמים נעשו", כך גם דיבורו של צדיק הוי מעשה — אבל אעפ"כ, עדיין לא ידעו אם אכן ישארו בני"י לעמוד בדרגת צדיקים במשך החדשים והשנים הבאים לאח"ז.

ולכן, בחג השבועות יש כבר ענין של שמחה,

— שהרי אמרו "נעשה ונשמע", ולא עוד אלא שהקדימו נעשה לנשמע²⁸, שענין זה מבטל את בלבולי השכל, שלא יעמיד תנאי שלכל לראש צריך להבין בשכלו, אלא "קדמיתו פומיכו לאודניכו"²⁸, ומקבל עליו לקיים ציווי הקב"ה מבלי לחשוב אם הוא מביין זאת אם לאו, כך,

ועוד.	21) יבמות ה, ב.
26) ראה שבת קיט, ריש ע"ב. ב"ר פ"ג,	22) צז, א.
ב. פמ"ד, כב.	23) סג, א (לגירסת הע"י).
27) תהלים לג, ו.	24) משפטים כד, ז.
28) שבת פח, א.	25) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח.

שענין התומ"צ נמשך כבר במחשבה ודיבור, וחסר רק ענין המעשה, שזוהי הדרגא היותר תחתונה —

אבל עדיין אין זו שמחה מלאה — כי, ענין ה"אסיף", דהיינו, לקיחת עניני העולם והבאתם לגרנו וליקבו, להיות ברשותו של אדם, "אתם קרויין אדם"²⁹, ע"ש "אדמה לעליון"³⁰ — אינו שייך עדיין בחג השבועות, כאשר זה עתה רק קיבלו את התורה, ועדיין לא נמשך הדבר בחיים בפועל.

אמנם, לאחר שערבו החדשים שבין חג השבועות לחג הסוכות, אזי בחנו את בני"מ מכל הצדדים, ועד להבחינה כיצד יעמדו לאחר הנפילה לדרגא היותר תחתונה — כפי שהי' בחטא העגל,

[כדאיתא בזהר³¹ שע"י חטא העגל חזרה הזוהמא שהטיל נחש הקדמוני בחטא עה"ד (החטא הראשון שעל ידו נתקלקל המעמד ומצב ד"עולם על מילואו נברא", ונעשה תמורתו "תולדת" חסר³²), והיינו, שאע"פ שאיתא בגמרא³³ ש"ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", הרי בחטא העגל חזרה, אלא, שלא חזרה לגמרי כמו אצל עכו"ם ח"ו, שלכן גם לאחר חטא העגל נשאר החילוק לדינא בנוגע למעמד ומצב הגוף כפשוטו, מצד זה שבמ"ת פסקה זוהמתן³⁴].

ולאחרי חטא העגל היתה עבודת התשובה, ועד שבאו לארבעים ימים האחרונים שעליהם אמרו³⁵ "מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון", וביהכ"פ נתרצה הקב"ה לישראל ואמר למשה "סלחתה כדברך"³⁶ — כרצונו של משה רבינו שדרש שתהי' מחילה וסליחה וכפרה גמורה, כמו קודם החטא, ואדרבה, בעילוי גדול יותר, "כפלים לתושי"³⁷ (כדאיתא במדרש בפ' תשא³⁸),

— שענין זה נפעל ע"י תשובה גמורה כדבעי, ועד לתשובה עילאה (כלשון הזהר³⁹), כדברי הגמרא במסכת יומא⁴⁰ בביאור החילוק שבין תשובה מיראה לתשובה מאהבה, שבתשובה מיראה כתיב⁴¹ "ארפא

(36) שלח יד, כ. וראה פרש"י עקב שם. ועוד.

(37) איוב יא, ו.

(38) שמור"ר רפמ"ו.

(39) ח"ג קבג, א.

(40) פו, סע"א ובפרש"י.

(41) הושע יד, ה.

(29) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(30) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(31) ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג, סע"ב.

(32) ראה ב"ר פי"ב, ו. ועוד.

(33) שבת קמו, רע"א. וש"נ.

(34) ראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52.

וש"נ.

(35) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ועוד.

משובתם", "משמע מכאן ואילך כבעל מום שנתרפא (שהרי תשובה "מביאה רפואה") שמקצת שמו עליו", שהרי ע"י תשובה מיראה "זדונות נעשו לו כשגגות"⁴², משא"כ בתשובה מאהבה ש"נעקר עונו מתחילתו", [וע"ד החילוק בין המקדש את האשה על מנת שאין עלי' נדרים להמקדש על מנת שאין בה מומין — ש"הלכה אצל חכם והתירה מקודשת, אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת, מה בין חכם לרופא, חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא"⁴³], ולא נשאר רושם מהעונות — כי אם רק המעלה שבדבר, ש"זדונות נעשו לו כזכיות"⁴², שמצד זה גדלה מעלת בעלי תשובה על צדיקים.

וזוהי מעלת חג האסיף שלאחרי יוהכ"פ לגבי המעמד ומצב שהי' בחג המצות ובחג הקציר — שאז רואים עד כמה יכולים לסמוך על בני", שאפילו אלו שנפלו למטה כ"כ עד שנכשלו בחטא העגל, שזהו ההיפך ד"אנכי הוי' אלקיך" ו"לא יהי' לך אלהים אחרים"⁴⁴ ש"מפי הגבורה שמענום"⁴⁵, הנה כאשר גוערים עליהם, אזי מיד חוזרים בתשובה, ועד לתשובה שפועלת "סלחתי כדבריך", שיהי' רצוי כמו קודם החטא, ואדרבה, באופן נעלה יותר, שלכן, "מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אין יכולין לעמוד בו"⁴⁶.

וזוהו ענין "חג האסיף" ברוחניות — שאוספים את כל עניני העולם, אפילו הענינים שנמצאים בעומק תחת, כמו הענין דחטא ע"ז, ומהפכים אותם לזכיות, ומצד זה נעשית שמחה גדולה ביותר.

ז. עפ"ז מובן גם הטעם שבחג הסוכות "מצוה להרבות בשמחה" — ריבוי בלי גבול:

ובהקדמה, שעניני התורה ומצוותי' מצד עצמם — הרי אף שבתורה נאמר⁴⁷ "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", וכן במצוות נאמר⁴⁸ "רחבה מצוותך מאד", מ"מ, כפי שניתנו למטה הרי הם במדידה והגבלה, וכמ"ש רבינו בתניא בכ"מ⁴⁹ שעניני התומ"צ ניתנו באופן של מדידה והגבלה, ועד שנקרא גם בשם "צמצום", וכמארז"ל⁵⁰ "צמצם שכינתו בין

47) איוב יא, ט.

48) תהלים קיט, צו.

49) אגה"ק ס"י. סיי"ג. וראה הלי' ת"ת

לאדה"ז פ"א ה"ה.

50) ראה ב"ר פ"ה, ז.

42) יומא שם, ב.

43) כתובות עד, ריש ע"ב.

44) יתרו כ, ב"ג.

45) מכות כד, רע"א. וש"נ.

46) ברכות לד, ב. רמב"ם הלי' תשובה

פ"ז ה"ד.

בדי הארון", היינו, שהתחלת נתינת התורה (ענין הארון) הוא באופן שנקרא בשם "צמצום".

אמנם, ישנו ענין מיוחד שפועל בעל תשובה — יציאה ממדידות והגבלות:

עבודתו של בעל תשובה היא באופן שפורש מכל הענינים שלפנ"ז ומשנה את עצמו שלא בערך כלל, שהרי לפני"ז היתה הנהגתו היפך רצון הבורא, ועתה מעמיד עצמו במעמד ומצב של קיום רצון הבורא, וזהו ריחוק שלא בערך, מהיפך הקדושה לקדושה, כך, שאין זה בהגדרים של מטה ומעלה, קצר ורחב כו', להיותם ענינים הפכיים שלא בערך: תכלית הנפילה למטה ותכלית העילוי.

ומטעם זה גדלה מעלתו של בעל תשובה, כפי שמאריך הרמב"ם בהלכות תשובה⁵¹ ש"אהוב ונחמד הוא וכו'" — כיון שצריך לפרוש מכל הענינים הקודמים ולשנות את עצמו לגמרי.

ועל זה "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת"⁵²:

כיון שעבודתו של בעל תשובה היא באופן של אין ערוך — מגיע לו בשכרו שיוציאו אותו ממדידה והגבלה, שהרי מדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה⁵³.

ולכן "קונה עולמו בשעה אחת" — שבשעה אחת יכול לקנות את כל הענינים, אשר, מצד הסדר הרגיל בעבודת האדם ע"פ תורה באופן של מדידה והגבלה (אמנה מדידה והגבלה של קדושה, אבל בכל זאת מדידה והגבלה), באים אליהם רק ע"י הליכה מדרגא לדרגא, ממקום למקום ומזמן לזמן, במשך כו"כ שנים.

וזהו גם מ"ש הרמב"ם⁵⁴ בנוגע לגאולה העתידה — "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה .. ומיד הן נגאלין":

אילו היתה הגאולה באה ע"י עבודה שהיא באופן של הליכה מדרגא לדרגא, "מחיל אל חיל"⁵⁵, אזי היתה גם הגאולה באופן כזה, מדרגא לדרגא;

אבל, כיון שהגאולה באה ע"י שישראל עושין תשובה [שהרי

(51) פ"ז ה"ד.

ואילך.

(52) ע"ז יו"ד, סע"ב. וש"נ.

(54) שם ה"ה.

(53) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב

(55) תהלים פד, ח.

הפלוגתא בין ר' אליעזר ור' יהושע⁵⁶ היא רק בנוגע להדרך שעל ידה תהי' התשובה, אבל לכו"ע תבוא הגאולה ע"י התשובה, שעצם ענינה הוא מן הקצה אל הקצה, לכן תהי' גם הגאולה באופן כזה — ש"מיד הן נגאלין", מחושך כפול ומכופל של גלות באופן של ירידה מדרגא לדרגא, ש"בכל יום ויום מרובה כו' משל חבירו"⁵⁷, לגאולה שהיא בעילוי שלא בערך לגבי כל הגאולות שהיו עד עתה, להיותה גאולה שאין אחרי' גלות, שלכן יאמרו "שיר חדש", לשון זכר⁵⁸.

וכיון שכל הענינים דלעתיד לבוא יש דוגמתם גם בעבודת האדם עתה, שהיא הפועלת את הענינים דלעת"ל⁵⁹ — הרי זהו החידוש של חג הסוכות לגבי שאר הימים טובים:

חג הסוכות בא לאחרי עבודת התשובה דיוהכ"פ, שלאח"ז התחיל בנין הדירה לו ית' בתחתונים, ע"י המשכן שהי' במדבר. ודוגמתו אצל כל בעל תשובה, שמתחיל בנין חדש, לאחרי ההירוס שע"י העשי' היפך רצון הבורא.

וכיון שכללות ענין התשובה הוא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה — לכן גם השכר הוא באופן כזה, שזוהו"ע "להרבות בשמחה", שכולל ריבוי ללא הגבלה,

והיינו, שלא זו בלבד שכל מציאותו מלאה בשמחה, עד שלא נשארת אצלו נקודה מסויימת (בנפשו או בהמקום וזמן שלו) שאין בה ענין השמחה, אלא יתירה מזה, שהשמחה היא יותר מהמדידה וההגבלה שלו, באופן של ריבוי לגבי המדידה וההגבלה שלו,

וע"ד שמצינו בבנין המשכן לאחרי חטא העגל, שהסימן לכך שמילאו את רצון הקב"ה בנדבת המשכן הי' בכך ש"מרבית העם להביא מדי העבודה", "דים גו' והותר"⁶⁰,

ועד"ז בנדו"ד, שלא זו בלבד שהאדם ממולא בשמחה, אלא יתירה מזה — שהשמחה היא למעלה מהמדידה וההגבלה שלו, שעולה על גדותי' ("עס דארף זיך נאך איבערגיסן").

וענין זה התבטא בכך "שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין" — שמצד גודל השמחה באופן שהשכל אינו יכול להגביל אותה,

בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. ועוד.

(59) ראה תניא רפ"ז.

(60) ויקהל לו, ה"ז.

(56) ראה סנהדרין צז, ב.

(57) סוטה מט, א.

(58) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא

מתפרצת השמחה ומתבטאת בהריקוד ברגלים, והרגלים מנשאים את הראש לדרגא שהראש עצמו אין יכול להכיל זאת.

ח. ועפ"ז יובן גם ש"לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע":

ידוע הכלל שאמרו חז"ל⁶¹ "לא יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי". ומפרש הרב המגיד ממעזריטש⁶², ד"היינו במי שלא חטא מעולם, אבל הבע"ת צ"ל כל מיני רע ואיסורים מאוסים אצלו, ושיאמר אי אפשי כו', בכדי שלא יפול ח"ו" (ע"ד שמצינו בגמרא⁶³ כמה אזהרות והגבלות מיוחדות בנוגע למי ש"סורו רע").

ועד"ז בנדור"ד:

כאשר עומדים בחג האסיף, לאחרי עבודת התשובה — הנה כל זמן שהתשובה היא רק מיראה, שעל ידה "זדונות נעשים לו כשגגות", כך, שנשאר רושם מהמצב הקודם, "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו", הרי שמחה בודאי צריכה להיות, שכן, אין לך שמחה גדולה מזו שעד עתה הי' ברשות הקליפות והסט"א, ועתה הוא בצוותא חדא עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, אבל "להרבות בשמחה", שלא זו בלבד שיהי' מלא וחדור בשמחה, אלא שהשמחה תעלה על גדותי', "דים גו' והותר" — הנה לא כל מי שירצה יכול לעשות זאת, כיון שלא כל אחד הגיע לדרגת תשובה מאהבה.

דבר ברור הוא שביוהכ"פ חזרו כל בני' בתשובה,

— שלכן בתחלת יוהכ"פ מברך כל אחד מישראל ברכת שהחיינו (לאחרי ש"מתירין להתפלל עם כו"), ובסיומו מכריזים כל בני' יחד "שמע ישראל" (מתוך כוונה "למסור נפשו על קדושת השם יתברך", כמ"ש בסידורים), "ברוך שם", ומסיימים בהכרזה "הוי' הוא האלקים" שבע פעמים, שחודרת בכל שבעת הרקיעים; ומצד זה מוכנים כבר

ס"פ. וש"נ.

61) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

63) ב"מ נט, סע"ב.

62) ראה מגיד דבריו ליעקב בהוספות

למעמד ומצב ד"לשנה הבאה בירושלים", שהרי כאשר ישראל עושין תשובה מיד הן נגאלין —

אבל, לא אצל כולם התשובה היא באופן ש"נעקר עונו מתחילתו", שלא נשאר רושם כלל, אלא ישנם כאלו שגם לאחר התשובה נשאר אצלם רושם מהחטא, "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו",

ולכן, אצלם ישנה ההגבלה בענין ד"להרבות בשמחה", ש"לא היו עושין אותה" (ע"ד ההגבלה דבעל תשובה ש"צ"ל כל מיני רע ואיסורים מאוסים אצלו, ושיאמר אי אפשרי כו") — כי:

ביחד עם החיוב להרבות בשמחה במקדש, היתה צריך להיות גם ענין היראה, כמ"ש⁶⁴ "ומקדשי תיראו", והיינו, שהוצרכו להיות שני הפכים יחד: יראה גדולה ביותר, כפי שצריכה להיות היראה בביהמ"ק, ושמחה גדולה ביותר, "להרבות בשמחה", והרי לאו כל מוחא סביל דא, שיוכל לאחד שני הפכים⁶⁵.

ולכן "לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה" — כיון שישנם כאלו שאצלם יכולים להתערב הענינים בדרך בלתי-ישרה.

ט. וזהו הביאור בהמשך דברי הרמב"ם "מצוה להרבות בשמחה בזו, ולא היו עושין אותה .. כל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וכו", אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע":

כיון ש"מצוה להרבות בשמחה זו", היינו, שמצוה זו חלוקה מכל שאר עניני תומ"צ בכך שבעצם המצוה נכלל גם שצריכה להיות באופן של ריבוי (כלי גבול) — הרי היא חלוקה מכל שאר הענינים גם בכך ש"לא היו עושין אותה .. כל מי שירצה",

"אלא, גדולי חכמי ישראל וכו", שאצלם היתה העבודה דתשובה מאהבה — "הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין", היינו, שאצלם ישנו החיוב "להרבות בשמחה", באופן שעולה על גדותי' (בא' זיי גיסט זיך דאָס איבער"), כיון שכבר הגיעו לדרגא זו,

"אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע" — כדי לקבל השפעה ע"י הראי' והשמיעה, שהרי דבר שרואים ושומעים עושה רושם בנפש, במכ"ש ממה שמצינו בלעו"ז ש"עינא ולבא תרי

64 קדושים יט, ל. ס"פ בהר. וראה 65 ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשט"ו רמב"ם הלי' ביהב"ח רפ"ז. ס"ג (ת"מ ח"ג ע' 17).

סרסורי דעבירה⁶⁶, ועאכו"כ בצד הקדושה, ולכן, עי"ז שהיו "באין לראות ולשמוע", הי' נחקק גם אצלם רושם העבודה דתשובה מאהבה שהיתה אצל "גדולי חכמי ישראל כו' והחסידים והזקנים ואנשי מעשה" שאצלם הי' החיוב "להרבות בשמחה", כדי שסוכ"ס יחדור גם בהם.

י. אמנם, כל האמור הוא בזמן שביהמ"ק הי' קיים, שאז הי' הענין בשלימותו בכל הפרטים; אבל משחרב ביהמ"ק, הרי (ע"פ המדובר כמ"פ⁶⁷ שישנם ענינים שמצד שנחסר העילוי שבדבר, נעשו שייכים לכל) ה"מצוה להרבות בשמחה זו" הו"ע שייך לכל:

בשעה שהוצרכו לעמוד במקדש השם באופן שמחד גיסא צריכה להיות שמחה גדולה ביותר, וביחד עם זה גם יראה גדולה ביותר, הרי לאו כל מוחא סביל דא, ולכן ישנה ההגבלה ש"לא היו עושין אותה .. כל מי שירצה" (כנ"ל);

אבל עכשיו, בזמן הגלות, שענין השמחה והיראה אינם באופן של קצוות בתכלית ההפכיות, שהרי אי אפשר "להרבות בשמחה" כמו בביהמ"ק, וכן היראה אינה בתכלית השלימות כפי שהיתה בירושלים, ע"ש יראה שלם⁶⁸, ובפרט בביהמ"ק, ובפרט במעמד "גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו'" — אזי סרה גם ההגבלה הנ"ל,

וכיון שכן, יכול כל אחד לפעול בעצמו להרבות בשמחה שתהי' באופן ד"דים .. והותר",

ולהמשיך שמחה זו על כל ימות השנה, בכל מצוה ובכל ענין של עבודת ה',

— כמ"ש הרמב"ם בהלכה שלאח"ז⁶⁹: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא", ואעפ"כ, ניתן הכח על זה לכל אחד מישראל —

הן בלימוד התורה וקיום המצוות, והן בכל שאר הענינים לפרטיהם, שהרי כלל גדול בתורה ש"בכל דרכיך דעהו"⁷⁰.

* * *

68) ראה ב"ר פנ"ו, יו"ד. הובא בתוד"ה הר — תענית טז, א. ועוד.

69) הט"ו.

70) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

66) ראה תנחומא ובמדב"ר ס"פ שלה. הובא בפרש"י שם טו, לט.

67) ראה שיחת שמחת ביה"ש שבערה

1 סכ"ז (תו"מ שם ע' 86 ואילך). ושי"ג.

יא. דובר לעיל בפירושו "מצוה להרבות בשמחה זו", שזהו ריבוי ללא הגבלות, שהרי כל זמן שמגבילים את השמחה, אזי חל החיוב להרבות, כיון שנשאר עדיין מקום שבו לא נפעלה השמחה.

ומזה מובן, שגם בענינים הרוחניים דתומ"צ צריכה להיות מציאות כזו — שאע"פ שהעבודה ע"ד הרגיל היא במדידה והגבלה (כנ"ל ס"ז), "לכל זמן ועת לכל חפץ"⁷¹, מ"מ, ישנו גם מעמד ומצב הדורש שקיום התומ"צ יהי באופן בלתי מוגבל.

יב. ובהקדמה:

הסדר הוא שלאחרי עבודת התשובה דאלול ותשרי מתחילה בריאת העולם מחדש — דכיון שע"י התשובה "קונה עולמו בשעה אחת", שיהודי בונה את עולמו מחדש, אזי בדרך ממילא נבנה גם העולם, שהרי כל הבריאה היא "בשביל ישראל שנקראו ראשית"⁷², ולכן, עניני בני"י משתקפים בעולם — שלכן מתחילים לקרוא בתורה "בראשית ברא אלקים" מיד בשמיני-עצרת (ובחוץ-לארץ — למחרתו).

והנה, בשמע"צ נמשכת בגלוי פעולת עבודת התשובה דיוהכ"פ, שלכן מקריבים בשמע"צ "פר אחד איל אחד"⁷³, ע"ד שיוהכ"פ הוא יום מיוחד בשנה⁷⁴, מובדל מכל ימות השנה, כדאיתא בגמרא במסכת נדרים⁷⁵ "השטן בחושבני" תלת מאה ושיתין וארבעה", "וימות החמה שס"ה, שכל השנה יש לו רשות לקטרג חוץ מיום אחד, דהיינו יוה"כ".

וענין זה מוכרח להיות נמשך גם בעולם (שהרי תכלית התורה ומצוותי היא שיומשכו בעולם) — שזהו שהתחלת בריאת העולם היא ב"יום אחד"⁷⁶ (ולא "יום ראשון"), כדאיתא במדרש⁷⁷ "שבו הקב"ה יחידי בעולמו", "יחידו של עולם" בלבד: יש אמנם מציאות של שמים וארץ וכל צבאם, שהרי "כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון .. הוא שכתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה"⁷⁸, אבל, זהו עולם ברור ואמיתי, שבו נראה "יחידו של עולם", באופן ש"אין עוד מלבדו"⁷⁹, שכן, אע"פ שרואים וממששים ארץ ומלואה, שמים, כוכבים ומזלות, הרי הם אינם מעלימים ומסתירים, ואדרבה: "שאו מרום

71 קהלת ג, א.	76 בראשית א, ה.
72 פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.	77 ב"ר שם. הובא בפרש"י עה"פ.
73 פינחס כט, לו.	78 פרש"י שם, יד.
74 ראה ב"ר פ"ג, ח.	79 ואתחנן ד, לה.
75 לב, ריש ע"ב ובפי' הרא"ש והר"ן.	

עיניכם וראו מי ברא אלה⁸⁰, ועד"ז גם בהנבראים דלמטה, שרואים בכל נברא את דבר ה' שברא אותו, ומהווה ומקיים ומחי' אותו.

והנה, בסדר בריאת העולמות מצינו שלכל לראש נבראו כל העולמות במחשבה אחת (כדאיתא בזהר⁸¹, ומרומז גם בנגלה דתורה⁸²); ואח"כ נמשך למטה יותר — שהעולם נברא באות ה', כמ"ש⁸³ "בהבראם", בה' בראם⁸⁴, אות אחת בלבד, ו"אתא קלילא דלית בה מששא"⁸⁵; ואח"כ נמשך למטה יותר — "שכל בריאת העולם הוא בדיבור אחד כביכול כמ"ש²⁷ בדבר הוי' כו' וכמארז"ל⁸⁶ במאמר אחד כו"⁸⁷; ועד שנמשך למטה יותר — "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁸⁶, ועד כפי שעשרה המאמרות באים בריבוי צירופים ע"י חילופים ותמורות האותיות, חילופים דחילופים ותמורות דתמורות (כמבואר בשער היחוד והאמונה⁸⁸), שמהם נעשו כל פרטי הנבראים באופן ד"מה רבו מעשיך"⁸⁹ ו"מה גדלו מעשיך"⁹⁰.

וכיון שבריאת העולם היא "בשביל ישראל שנקראו ראשית, ובשביל התורה שנקראת ראשית"⁷², הרי מובן, שגם בתומ"צ צריך להיות באופן כזה — שתחילה ישנו ענין כללי, ואח"כ נעשית ההתחלקות לפרטים.

כלומר: תכלית התורה ומצוותי' היא — קיום המצוות והעבודה "בכל דרכיך" בעוה"ז התחתון, "למצרים ירדתם" ו"ציה"ר יש ביניכם"⁹¹, דהיינו, כפי שהעולם הוא בדרגא היותר תחתונה, לאחרי שגם העשרה מאמרות נתפרטו לכו"כ פרטים, ולכן, ענין התומ"צ הוא בסופו של דבר באופן של מצוות פרטיות; אבל לפני"ז ישנו ענין התומ"צ כפי שהוא באופן של כלל — כלל כל התורה.

יג. דוגמא לדבר:

ידוע מ"ש הרמב"ם בספר המצוות בהשרשים⁹², "שאיך ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה", והיינו, שבמנין רמ"ח מצוות עשה

פ"ד (צד, סע"ב).

80) ישעי' מ, כו.

86) אבות רפ"ה.

81) ח"ב כ, א. רעו, סע"ב.

87) לקו"ת שה"ש מג, סע"ב.

82) ראה לקו"ת (נשא כד, ד. נצבים מז,

88) ספ"א. ספ"ב.

ג): "כמ"ש בזהר ובמדרש כו", "ובמדרש איתא כו".

89) תהלים קד, כד.

83) בראשית ב, ד.

90) שם צב, ו.

91) שבת פח, סע"ב ואילך.

84) מנחות כט, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

92) שרש רביעי.

85) פיוט אקדמות. הובא בתניא אגה"ת

ושס"ה מצוות לא תעשה נימנו רק הציוויים "לעשות מעשה מיוחד", והאזהרות "מעשות מעשה מיוחד", אבל לא ציוויים ואזהרות ש"אינן דובר מיוחד, אבל יכללו המצוות כולם", כמו "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו"⁹³, ועד"ז "קדושים תהיו"⁹⁴.

והרי מובן, שהסיבה לכך שציוויים אלו לא נכללו במנין המצוות היא — לא בגלל שהם פחותים במעלה, אלא אדרבה: להיותם ציוויים כוללים, הרי הם בעילוי יותר, למעלה מענין של מנין, אפילו מנין המצוות.

כלומר: הציווי "קדושים תהיו כי קדוש אני" לא נמנה אמנם במנין המצוות, כיון שאינו ענין פרטי בנפשו ובעבודתו של איש ישראל; אבל לאידך, הרי זה ענין שכולל וחודר את כל מציאותו של איש ישראל, והוא הכלל והפנימיות והחיות והטעם של כל המצוות הפרטיות.

ומצד היותו הכלל שכולל את כל הפרטים, יש בו עליו נוסף שאינו בכל הפרטים יחד כפי שהם בתור פרטים.

וההסברה בזה:

מצינו בכמה ענינים שריבוי הכמות מוסיף באיכות⁹⁵, וכמו: "כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה"⁹⁶, והיינו, שכאשר ניתוסף עשירי מישראל, הוספה בכמות, אזי ניתוסף גם באיכות ענין חדש בעילוי גדול יותר, שלכן יכולים לומר קדושה, "קדוש גו' מלא כל הארץ כבודו"⁹⁷, ועד"ז בנוסח ברכת המזון אומרים "נברך אלקינו כו"⁹⁸, היינו, שכאשר ישנם עשרה מישראל אזי נמשך המזון מדרגא עליונה יותר, מבחי' אלקינו.

ועאכו"כ כשישנו ענין כללי שכולל את כל המצוות, הרי מלבד כל המעלות שיש לכל מצוה בפני עצמה, ניתוסף ע"י צירופם יחד אור "העולה על כולנה" (ע"ד שמבאר אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה⁹⁹, ש"כשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה, אזי מלבד ריבוי מיני כחות וחיות הנמשכים כפי מספר האותיות שבתיבה, עוד זאת העולה על כולנה המשכת כח עליון וחיות כללית וכו'), ובפרט ע"י צירוף כל המצוות כפי שהם נמצאים בהכלל, שאז ניתוסף עוד ענין חדש שאינו בכל מצוה ומצוה בפני עצמה.

97 ישע"י ו, ג.

98 שם מט, ב (במשנה).

99 רפי"ב.

93 משפטים כג, יג.

94 קדושים יט, ב.

95 ראה גם ת"מ ח"א ע' 275 ואילך.

96 ברכות כא, ב. וש"נ.

יד. והנה, כיון שכללות התורה ומצוותי נחלקים לשלשה עמודים, תורה עבודה וגמילות חסדים, שעליהם העולם עומד¹⁰⁰, הרי מובן, שבכל אחד מהם צריך להיות ענין שכולל את כל הדבר.

ולדוגמא — בנוגע לקו העבודה, "איזו היא עבודה שהיא בלב, זו תפלה"¹⁰¹. ובהקדמה:

מצינו דעה שתפלה היא מדרבנן¹⁰², ולא עוד אלא שגם לדעת הראשונים (הרמב"ם¹⁰³ ועוד) שתפלה היא מן התורה¹⁰⁴, הרי זה רק בזמן מוגבל — שמספיק פעם אחת ביום, או פעם אחת בריבוי זמן, או "בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים, שאז היא מ"ע מדאורייתא שציוונו הש"י בזה שיבקש האדם זה ממנו ית' לבד שיושיעו כו"¹⁰⁵, אבל התפלה ג' פעמים בכל יום היא מדרבנן. וכן כותב רבינו הזקן בלקו"ת¹⁰⁶, שתפלה היא מדרבנן.

ולאיך גיסא, ידוע המכתב של רבינו הזקן¹⁰⁷ שכותב ש"האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם", וכפי שמבאר גודל ההכרח שבענין התפלה, שנוגע לכל עניני התורה ומצוותי.

ולכאורה הרי זו סתירה מן הקצה אל הקצה!

ויובן ע"פ המבואר בלקו"ת¹⁰⁸ שענין התפלה הוא בדוגמת "חוט השדרה עצמו הנמשך בתוך החוליות", ש"אינו ממנין האברים" כמו חוליות השדרה, "ועכ"ז הוא המעמיד ומקיים את כל האברים כו":

הטעם הפשוט לכך שחוט השדרה אינו נמנה במנין רמ"ח אברים, הוא, לפי שאבר צריך להיות בו בשר וגידים ועצמות, ואילו חוט השדרה אין לו עצם. אך עדיין צריך להבין ההסברה שבדבר: וכי משום שאין לו עצם, לא ייחשב במנין האברים, למרות שהוא מעמיד את כל הגוף כולו?!

והביאור בזה — ע"פ האמור לעיל בדברי הרמב"ם בהשרשים, שבמנין המצוות נימנו רק הציוויים "לעשות מעשה מיוחד", אבל לא "הציוויים הכוללים התורה כולה", שהם למעלה ממנין המצוות:

(100) אבות פ"א מ"ב.	(105) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתה (דרמ"צ קטו, א).
(101) תענית ב, סע"א.	(106) בלק ע, סע"ג.
(102) ראה רמב"ן בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה'.	(107) אג"ק שלו ע' לד. וש"נ.
(103) ריש הל' תפלה. וראה כס"מ שם.	(108) שם, ד.
(104) ראה שאגת ארי' סי"ד.	

כיון שהתומ"צ ניתנו למטה, כפי ש"למצרים ירדתם" ו"יצה"ר יש ביניכם", כדי להפוך את חומר העולם לגשם, ולעשות את הגשם כלי לרוחניות ועד שיהי' כלי לאלקות — הרי כל זה אינו יכול להיעשות ע"י ענין כללי, כי אם ע"י התעסקות במעשה מיוחד, בגשם מיוחד;

אבל, כדי שיוכל להיות מעשה מיוחד זה — מבלי להתפעל מהחומר, אלא לבטלו, ולזכך את הגשם שיוכל לקלוט רוחניות ואלקות — יש צורך בנשמה ופנימיות, חיות והתלהבות, שתחדור בהמעשה להחיות ולהאיר אותו, וענין זה הוא למעלה ממצוות מעשיות שאותן צריך לעשות הגוף הגשמי — להיותו ה"נשמה" שלהם, ולכן אינו נכלל בגדר מנין ומספר (מנין המצוות), להיותו כמו הנשמה, שהיא אמנם מחי' את רמ"ח אברי הגוף, אבל אינה מתחלקת לרמ"ח חלקים.

ועפ"ז מובן, שהאומרים שתפלה אינה מן התורה, הרי זה כמו שאומרים ש"קדושים תהיו כי קדוש אני" אינו מן התורה, ש"לא ראו מאורות מימיהם":

לולי החיות והנשמה ד"קדושים תהיו כי קדוש אני", שאז לא שייך להיות מובדל ומופרש מחומריות העולם — הרי לא זו בלבד שלא יוכל לפעול בחומריות העולם ע"י המצוות, אלא אדרבה, שיומשך אחר החומריות כו';

אבל, אין זה נכלל במנין המצוות — להיותו למעלה מענין המנין, כשם שהנשמה היא למעלה ממנין אברי הגוף מצד רוחניותה, וכמו חוט השדרה עצמו שבו נמשך חיות המוח שלא נתגשם בהגשמיות של העצם, והיינו, שגם לאחרי שהחיות יוצא מן המוח ונמשך בחוט השדרה שעובר בתוך החוליות, הרי הוא עדיין חומר המוח שהוא מזוכך ("איידעלער") שלא בערך מחומר העצם, בשר וגידים שמהם מורכב האבר, ובגלל זפנתו אינו נמנה במנין האברים.

ועפ"ז מתאימים ב' הענינים — שהתפלה בבקשת צרכיו ג"פ ביום היא מדרכנן, וביחד עם זה, התפלה היא מן התורה, אלא, שאינה נמנית במנין רמ"ח מצוות עשה, בגלל שהיא עולה על גביהן, להיותה בבחינת "מאורות" לכל ענין התורה ומצוותי¹⁰⁹.

טו. ועפ"ז יובן מ"ש בגמרא¹¹⁰ "רבי יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו":

109) לשלימות הענין — ראה לקמן סכ"ז. 110) ברכות כא, א. וש"נ.

ולכאורה: כיון שתפלה היא מדרבנן, א"כ, מה מתברך רבי יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו — הלא מוטב שכל היום כולו יעסוק בתורה ויקיים מצות תלמוד תורה, ובכל רגע ירכוש עוה"פ "ש"י עולמות"! וביותר תמוה — שזהו מאמרו של רבי יוחנן שעליו אמרו שלא היתה לו שייכות לעולם, כי אם לתורה בלבד,

— כמסופר בגמרא¹¹¹ ש"מסרחי גביני" (גבות עיניו גדולים ומכסין עיניו) אמר להו דלו לי עיני ואחזיין", והיינו, שהי' צריך סגולה ועצה מיוחדת כדי שיוכל לראות עיני העולם.

ועפ"ז מבארים המפרשים¹¹² מה שמצינו בגמרא אודות רב גידל ורבי יוחנן שהיו רגילים לישב "בשערי טבילה", שרב גידל, "אמרו לי' רבנן לא מסתפי מר מיצר הרע", ואילו לרבי יוחנן לא אמרו זאת — "משום שאמרו דר"י היו שערות גבות עיניו שוכבות . . וא"כ לא הי' יכול להסתכל בנשים" —

ואעפ"כ אומר רבי יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו, למרות שהחיוב להתפלל ג' פעמים ביום הוא לכל הדעות רק מדרבנן.

וההסברה בזה — ע"פ האמור לעיל:

כיון שהתפלה היא בבחינת "מאורות" על כללות ענין התומ"צ, הרי מובן, שמי שמצד עצמו אינו רואה את העולם (אא"כ ע"י תחבולה מיוחדת), אזי התשוקה שלו היא — "שיתפלל אדם כל היום כולו", היינו, שיהי' מונח במשך כל היום כולו ב"תפלה", קישור והתחברות עם הקב"ה, מבלי שיהי' לו עסק עם עיני העולם, ועי"ז יומשך ענין ה"מאורות" בעיני התורה ומצוותי' שבמשך כל היום כולו, כיון שזוהי הפנימיות של התורה ומצוותי', שלכן צריכה להיות התפלה אפילו לפני לימוד התורה, כפי שהיתה בקשתו של אבא בנימין¹¹³.

טז. עפ"ז מובן שכאשר באים מחג הסוכות שבו "מצוה להרבות בשמחה", ריבוי בלי גבול, אזי נעשה ענין הריבוי הבלי גבול גם בענינים הרוחניים דג' העמודים שעליהם העולם עומד, וכמו בעמוד העבודה, עמוד התפלה — "יתפלל אדם כל היום כולו":

במשך כל היום כולו, בכל ענין שעוסק בו — עומד הוא באותו מעמד ומצב כמו בשעת התפלה, ולכן, אף שלמטה עוסק הוא בענין

113) ברכות ה, ב.

111) ב"ק קיז, סע"א (ובפרש"י).

112) פ"י הרי"ף בעין יעקב — ברכות כ, א.

שלכאורה הוא דבר פשוט, דבר גשמי, אין זה מבלבל אותו מהקישור והיחוד למעלה.

וע"ד המסופר אודות הבעש"ט¹¹⁴, "שהתפלל כמה תפלות והתענה תעניתים שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליות נשמתו כו'", היינו, שגם בהיותו בקישור והתחברות למעלה, יוכל להשיב על שאלה בעניני העולם. והדוגמא לזה — כפי שהיתה הנהגת יוסף, שאע"פ שהי' "משנה למלך", "על פיך ישק כל עמי גו' ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים"¹¹⁵, והיינו, שהוצרך להתעסק עם אינס-יהודים ליתן להם הוראות וכו', אעפ"כ, לא הי' זה מבלבל אותו כלל מלעמוד בשעת מעשה ביחוד והתקשרות למעלה בבחינת מרכבה — שזהו גם ענין התפלה, שעומד "כעבדא קמי מרי"¹¹⁶, ואינו מציאות לעצמו כלל. ודוגמתו בעבודת כל אחד מישראל — ש"בכל דרכיך", באכילתו ובשתייתו וכו' (כל הפרטים שנימנו ברמב"ם¹¹⁷), הרי הוא במעמד ומצב ד"דעהו"⁷⁰, "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם"¹¹⁸, וכפי שמפרש רבינו הזקן¹¹⁹ (מעץ חיים¹²⁰) ש"דעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה¹²¹, והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק כו'".

וענין זה תובעים מכל אחד מישראל (שמזה מובן שבכחו לפעול זאת) — שלאחרי עבודתו בחודש אלול ותשרי, עבודת התשובה, ועל ידה גם השמחה בריבוי ("להרבות בשמחה"), יומשך הריבוי גם בעמוד העבודה, כנ"ל.

וכיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה⁵³ — הנה ריבוי זה ממשיך ריבוי גם בכל הענינים שהקב"ה נותן ליהודי, שגם הם נכללים בשלשה דברים: בני חיי ומזוני, שיהיו כולם באופן ד"רויחי" במשך כל השנה.

* * *

יז. בפסוק³ "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (שמביא הרמב"ם² בנוגע לשמחה היתירה שבחג הסוכות) — נאמר תחילה

(119) תניא ספ"ג.
(120) שער מח פ"ב — הובא ב"מ"מ,
הגהות והערות קצרות לס"ש"ב" לשם (ע' מו).
(121) בראשית ד, א.

(114) תו"ח ס"פ ויחי.
(115) מקץ מא, מ"מד.
(116) שבת יו"ד, א.
(117) הל' דעות רפ"ה.
(118) דברי הימים-א כח, ט.

"ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'", מצות נטילת ד' מינים. ויש דעה בירושלמי¹²² שגם המשך הכתוב "ושמחתם גו'" — "בשמחת לולב הכתוב מדבר", והרי הכוונה לא רק ללולב בלבד, אלא לכל ד' המינים, אלא שנקראים על שם הלולב, וכמו בנוסח הברכה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה: "על נטילת לולב".

וצריך להבין:

איתא במדרש¹²³ שד' המינים הם כנגד ד' סוגים: אתרוג שיש בו טעם וריח — כנגד אלו שיש בהם תורה ומעשים טובים (מצוות), לולב, (כפות) תמרים, שיש בהם טעם ולא ריח, והדס שיש בו ריח ולא טעם — כנגד אלו שיש בהם תורה בלבד או מצוות בלבד, ועד לערבה שאין בה לא טעם ולא ריח.

כלומר: תורה — ענינה הבנה והשגה, שהרי צריך להבין מה שלומד, וכפס"ד המג"א¹²⁴ בנוגע לברכת התורה, שבלימוד תושבע"פ יכולים לברך רק כאשר מבינים מה שלומדים, ולכן הרי זה בדוגמת ענין הטעם, וזהו גם מ"ש¹²⁵ "ותורתך בתוך מעי", בדוגמת מאכל שלועסים כו' עד שנעשה דם ובשר כבשרו, ובאופן כזה נעשית גם ההתאחדות של המשכיל עם המושכל והשכל כו'; ואילו מצוות — נקראים בשם ריח, ללא טעם, שהרי ענין המצוות הוא לקיים את רצון הקב"ה גם כאשר אין טעם בדבר, כמארז"ל¹²⁶ "חוקה חקקתי גזירה גזרתי אין לך רשות להרהר אחרי".

ולכאורה אינו מובן: כיון שהאתרוג יש בו הן טעם והן ריח — למה צריך להיות נטפל אל הלולב (שיש בו טעם ולא ריח), שלכן מברכים "על נטילת לולב", וכמו"כ נקראת השמחה בשם "שמחת לולב", ולא "שמחת אתרוג"?

יח. והביאור בזה:

החילוק שבין תורה למצוות הוא — שמצוות קשורים עם עניני העולם שבהם נעשים המצוות, שהרי גם כאשר יכוין כוונות ומחשבות טובות, הנה קיום המצוה אינו אלא כאשר עושה את הפעולה בהדבר הגשמי, כמו תפילין בקלף גשמי, ו"הוקשה כל התורה כולה (מצוות

(125) תהלים מ, ט. וראה תניא פ"ה.

(126) במדבר"ר ופרש"י ר"פ חוקת.

(122) שבערה 9.

(123) ויק"ר פ"ל, יב.

(124) אר"ח ס"נ סק"ב.

התורה) לתפילין¹²⁷, שכל המצוות צריך לקיים בדבר גשמי; משא"כ תורה, הרי יכולים לישב בהתבודדות וללמוד תורה.

ואדרבה: עיקר ענין התורה הוא במצב של התבודדות מהעולם, ועמידה למעלה מעניני העולם — כפי שמצינו אצל רשב"י ור"א, שדוקא בהיותם במערה, שאז הי' הסדר ש"איברי להו חרובא ועינא דמיא וכו"¹²⁸, למעלה מעניני העולם, אזי פעלו בנגלה דתורה (כפי שמוכיח רבינו הזקן¹²⁹ שעיקר עסקם במערה הי' בנגלה דתורה) שלא בערך מכמו שהי' לפניו, כפי שמסיימת הגמרא¹²⁸ החילוק באופן לימודו של רשב"י בין קודם שהי' במערה ולאחר שהי' במערה.

ומזה מובן, שמי שהוא בבחינת אתרוג, שיש בו הן תורה והן מצוות, היינו, שבחלקו מונח בתורה ובחלקו מונח במצוות, הרי, אף שיש לו שתי המעלות, מ"מ, כיון שבחלקו ובמקצת זמנו מונח ועסוק במצוות שהם בעניני העולם, אזי אי אפשר שלא ידבק בו משהו מגשמיות העולם, וכמשל העובר דרך חנותו של בורסקי שריחו קלט¹³⁰, שלכן צריך על זה זיכוך ובריור (אא"כ הוא במעמד ומצב ש"זקף עשר אצבעותיו" ואמר "לא נהניתי אפילו באצבע קטנה"¹³¹).

הן אמת ש"התעסקותו" בעניני העולם מתבטאת בעשיית מצוות, במילוי שליחותו של הקב"ה בעולם לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹³², אבל אעפ"כ, כיון שסוכ"ס יש לו עסק ושייכות עם עניני העולם, אזי אינו מגיע למעמד ומצב של עילוי וזיכוך בפועל כמו מי שכל ענינו אינו אלא תורה, ואין לו שייכות כלל לעניני העולם (גם לא באופן שעובר דרך בורסקי) — ע"ד שמצינו ברשב"י ור' אלעזר בצאתם מן המערה, ש"כל מקום שנותנים עיניהם מיד נשרף"¹²⁸, היינו, שהעולם לא הי' יכול לסבול את המבט שלהם, ולכן נתבטל ממציאותו ("דאָרטן איז געוואָרן אויס וועלט").

ולכן: כאשר באים לאחד את כל ישראל ע"י מצות ד' מינים, מצוה שנעשית בצירוף כל ד' הסוגים של בני, ואי אפשר לקיימה ללא הסוג הפחות או ללא הסוג המעולה — הנה על שם מי נקראת המצוה? —

(127) קידושין לה, א. וש"נ.

(128) שבת לג, ב.

(129) תניא אנה"ק סכ"ו (קמג, א).

(130) ראה מדרש משלי רפי"ג.

(131) כתובות קד, א.

(132) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.

ב"ר ספ"ג. במדבר פיי"ג, ו. תניא רפ"ו.

ובכ"מ.

על שם מי שנמצא בפועל בזיכוכך ועילוי ביותר, שזהו הלולב, יהודי שכל ענינו אינו אלא ד' אמות של תורה והלכה,

— יחד עם הקב"ה ש"אין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד"¹³³, שזהו"ע פנימיות התורה¹³⁴, שבה האלקות הוא בגלוי יותר אפילו מאשר בנגלה דתורה, כפי שרואים החילוק בין לימוד הקבלה ללימוד הנגלה —

וכאשר צריכים לומר ברכה, היינו, לפעול ברכה והמשכה מלמעלה — הרי זה נעשה ע"י מי שהוא קרוב יותר למעלה, להיותו למעלה מהעולם, כיון שכל ענינו תורה, ועל ידו נעשית גם ההמשכה עד למטה מטה, שזהו"ע הנענועים לד' רוחות ולמעלה ולמטה.

יט. ובנוגע לפועל:

בודאי נמצאים כאן יהודים שהם בבחינת "אתרוג", אבל, נמצאים כאן גם אלו שעדיין לא יצאו לעסוק בעולם, וכל ענינם הוא שנמצאים בד' אמות של הלכה, יחד עם הקב"ה שנמצא בד' אמות אלו, שהם בני הישיבה, שכל ענינם צריך להיות — ומסתמא כן הוא בפועל — לימוד התורה, ואילו כל שאר הענינים באים בתור טפל, ורק כפי המוכרח כדי שיוכלו ללמוד תורה בהתמדה ושקידה, הרי על שמם נקראת כל השמחה — "שמחת לולב", ולכן, צריך להיות קולם נשמע במיוחד, ומהם יומשך גם אל האתרוג, ההדס והערבה.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) כוונתי היא לענין של פועל!...

(לאחרי שנינגו ניגון, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

בין בני תורה גופא מצינו בגמרא¹³⁵ שיש מעלה מיוחדת ב"הבל שאין בו חטא".

וכיון שנמצאים כאן גם תלמידים שהם עדיין לפני בר-מצוה, שבאו מכמה מקומות — יבחרו "לולב", ויתחילו לנענע... וינגנו "האדרת והאמונה".

(לאחרי שנינגו, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

וש"נ.

(133) ברכות ח, א. וש"נ.

(134) ראה לקו"ש חט"ז ע' 194 ואילך. (135) שבת קיט, ב.

ברוסיא היו אומרים: "סטאָרי קאַק מאַלי" (הזקן כמו הצעיר)¹³⁶.
— ינגנו איפוא גם המבוגרים.

* * *

כ. דובר אתמול¹³⁷ אודות הספר "צוואת הריב"ש" [אודותיו כותב רבינו הזקן¹³⁸ "שבאמת אינה צוואתו כלל, ולא ציוה כלל לפני פטירתו, רק הם לקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי, ולא ידעו לכיין הלשון על מתכונתו, אך המכוון הוא אמת לאמיתו"], ונתבארה הפיסקא הראשונה: "להיות תמים בעבודתו יתברך, עבודה תמה". ולאח"ז ממש"ך: "ועיקר שלא לשכוח הדברים". וגם בענין זה (כמו בפיסקא הראשונה) צריך להבין מהו גודל החידוש שבדבר.

ובפרט שאומר על זה: "ועיקר", היינו, שאין זה סתם ציווי, אלא ענין עיקרי, שממנו מסתעפים כו"כ ענינים, ולא עוד אלא שממנו מסתעפים כו"כ ענינים עיקריים, שהרי ענין זה הוא ה"עיקר" הראשון, ולאחריו מוסיף עוד עיקר, "ועיקר ללמוד בכל יום שיעור מוסר הן רב והן מעט", ומזה מובן, שהענין "שלא לשכוח הדברים" הוא יותר עיקר אפילו מהענין "ללמוד בכל יום שיעור מוסר".

ועד כמה גדלה מעלת עיקר זה מוכח גם מהמשך הדברים: "שלא יניח שום יום מעשיית מצוה הן קלה הן חמורה" — שזהו בודאי ענין עיקרי, ואעפ"כ, אומר תחילה שצריך "להיות תמים בעבודתו יתברך עבודה תמה", ולאח"ז "שלא לשכוח הדברים", ולאח"ז "ללמוד בכל יום שיעור מוסר", ורק לאח"ז אומר "שלא יניח שום יום מעשיית מצוה".

כא. ויש לומר הביאור בזה:

משמעות הענין "שלא לשכוח הדברים" היא בשתים: מחד גיסא — הרי זה ענין שאפשר לשכוח ממנו, אבל לאידך גיסא — אם ישתדל, ויכול לפעול שלא לשכוח הדברים (שהרי "אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו"¹³⁹), ואם לא היו יכולים לפעול שלא ישכחו הדברים, לא הי' ציווי על זה).

138) תניא אגה"ק רסכ"ה.

139) ע"ז ג, סע"א.

136) ראה גם תו"מ חט"ז ריש ע' 350.

137) שיחת יום ב' דחג הסוכות ס"א

ואילך (לעיל ע' 31 ואילך).

ומזה מובן, שכל עניני העולם אינם בכלל זה, כי:
 בנוגע לכל עניני העולם — ידוע הכלל (בספרי חקירה¹⁴⁰, והובא בתורת החסידות¹⁴¹, פנימיות התורה) ש"כל הוה", שקדמו ההעדר (היינו, שהי' זמן שלא הי' במציאות ואח"כ נתהווה), אינו יכול להיות נצחי (אא"כ ישנו רצון מיוחד אצל הבורא שדבר זה יהי' נצחי), ומצד עצמו הרי הוא "נפסד".

וכיון שכל ענין שבעולם הוא מציאות שאין לו קיום, הרי לא יתכן שישאר נצחי באיזה מקום שהוא (כמו בזכרון), דכיון שהוא בעצמו אינו נצחי, הרי לא יתכן שדבר שבא בסיבתו יהי' קיים בתוקף יותר מאשר מציאות הדבר עצמו.

ובסגנון אחר — כדברי הגמרא¹⁴² "שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב":

כיון שכל נברא אין לו קיום מצד עצמו, וכל קיום מציאותו היא רק מצד דבר הוי', כמ"ש²⁷ "בדבר הוי' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", וכפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה בשער היחוד והאמונה¹⁴³, שמובן בשכל שדבר הוי' צריך להיות בתוכו בכל רגע, ואם יסתלק לרגע אזי יחזור להיות אין ואפס כפי שהי' לפני"ז — הרי נמצא שאינו דבר חי וקיים, אלא דבר מת (ואילו החיות הוא דבר הוי' שמהוה אותו בכל רגע מאין ואפס ליש).

ולחיותו דבר מת — בודאי "שישתכח מן הלב"; החילוק הוא רק אם ישתכח קודם או אח"כ, אבל אי אפשר שלא ישתכח.

ומזה מובן, שמ"ש בצוואת הריב"ש "ועיקר שלא לשכוח הדברים", לא קאי על עניני העולם, שהרי אודותם פוסקת התורה שישתכחו מן הלב. ועכצ"ל, שכלל זה קאי על ענינים הקשורים עם תורה, כדלקמן.

כב. ובזה יובן גם מ"ש רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁴⁴, "זאת השכחה היא העולה למעלה עד כסא הכבוד .. אך לא למעלה מהכסא, כמ"ש¹⁴⁵ כי אין שכחה לפני כסא כבודך, שהוא למעלה מהכסא כו'":
 ידוע שענין הבריאה מתחיל מ"כסא הכבוד" (כמ"ש הרמב"ם

וישב לו, לה.

(143) בתחלתו.

(144) פ"ב ה"י.

(145) ברכות לב, ב. ועוד.

(140) ראה מו"נ ח"ב רפכ"ז.

(141) ראה — לדוגמא — המשך תער"ב

ח"ב ע' תרפד.

(142) פסחים נד, ב. הובא בפרש"י עה"ת

במורה נבוכים¹⁴⁶, וכן מובן גם ע"פ קבלה¹⁴⁷, שלכן, מקומו של כסא הכבוד הוא בעולם הבריאה. ולכן, מכסא הכבוד ולמטה מוכרח להיות ענין השכחה, דכיון שכל הוה נפסד, הרי לא יתכן שישאר נצחי באיזה מקום, ובהכרח ש"ישתכח מן הלב".

אבל לפני כסא הכבוד — "אין שכחה לפני כסא כבודך", ומ"מ, גם במדריגה זו יש צורך לשלול (באִוָּאָרְעֵנֶן) את ענין השכחה, כי, כאשר הענינים שלפני כסא הכבוד נמשכים ובאים תחת כסא הכבוד וממנו למטה, הנה מצד אור העולם יכול להיות בהם ענין של שכחה.

כלומר: עצם מציאותם של ענינים אלו — להיותם לפני כסא הכבוד, נשאר מציאותם בקיומה ואינה יכולה להתבטל; אבל הקשר שלהם עם האדם, ע"ז שהאדם זוכר מה שראה או שמע או עשה — הרי כיון שהאדם וגם הדבר נמשכו ונמצאים תחת כסא הכבוד, אזי יכול להיות שיתבטל הקשר שביניהם, שזהו"ע השכחה.

כג. ועל זה באה ההוראה — "ועיקר שלא לשכוח הדברים":

הענין העיקרי שנוגע עוד קודם לימוד התורה וקיום המצוות הוא — לידע שענין התומ"צ אינו דבר הוה ונפסד, אלא ענין שלמעלה משכחה.

כלומר: למרות שהאדם עצמו נמצא תחת כסא הכבוד, וגם עניני התומ"צ שדורשים ממנו קשורים עם ענינים גשמיים, הן קיום המצוות בדברים גשמיים, והן לימוד התורה בהבנה והשגה במוח הגשמי, וגם ע"י הסברות דוגמאות ומשלים מענינים גשמיים, שהם כולם תחת כסא הכבוד, ולכן, לא זו בלבד ששייך בהם שכחה, אלא שענין השכחה אצלם הוא דבר הכרחי בטבעם, שמוכרחים להתבטל ולהשתכח — אעפ"כ, אין לו להתפעל מהמראה החיצוני והלבוש החיצוני, אלא עליו לראות את הפנימיות שבענין התומ"צ, שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, והמצוות הם רצונו של הקב"ה,

— ובלשון הספרי על הפסוק¹⁴⁸ "ריח ניחוח", "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", והיינו, שכאשר יהודי מקיים מצוה, אומר הקב"ה "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", כך, שמעשה האדם למטה הוא רצונו של הקב"ה —

קס הערה 39.

(146) ח"א פכ"ח. ח"ב פכ"ו.

(147) ראה בהנסמן בתו"מ סה"מ ניסן ע' (148) פינחס כח, ח ובפרש"י.

וכיון שהקב"ה הוא נצחי, ומקומו על כסא הכבוד, היינו, למעלה מכסא הכבוד, וע"פ המבואר בפנימיות התורה הרי זה למעלה באין ערוך מכסא הכבוד, ולמעלה אפילו מהבחי' ש"לפני כסא כבודך", שזוהי בחי' שבדאי לא שייך בה ענין של שכחה — צריכים גם עניני התומ"צ להיות באופן "שלא לשכוח הדברים".

וכאשר ישנו ה"עיקר שלא לשכוח הדברים", אזי נעשה "שמוע תשמעו"¹⁴⁹, "תשמע בישן תשמע בחדש"¹⁵⁰ (היפך הענין ד"שכוח תשכח"¹⁵¹), היינו, שעניני התומ"צ עומדים אצלו כפי שהם למעלה מהזמן, כך, שגם לאחר זמן הרי זה באופן שרואה את הדבר נגד עיניו, שאז אי אפשר לשכוח ממנו.

וזהו גם מ"ש בגמרא¹⁵² "והודעתם לבניך ולבני בניך"¹⁵³, וכתוב בתרי' יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב¹⁵⁴, מה להלך באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע:

לכאורה צריך להבין¹⁵⁵ — שהרי התורה ניתנה באופן של הבנה והשגה — בשלמא בשעת מתן־תורה, כאשר "וירד הוי' על הר סיני"¹⁵⁶, עם המרכבה, ו"אלפי שנאן"¹⁵⁷, אין זה פלא שעמדו "באימה וביראה וברתת ובזיע"; אבל כיצד יכולים לדרוש מיהודי ש"אף כאן" יהי' זה באותו רעש ("שטורעם"), אף שאין כאן מעמד הר סיני?!

והמענה על זה — "ועיקר שלא לשכוח הדברים", כי, כאשר עושים חילוק בין מעמד הר סיני ובין עכשיו, שמעמד הר סיני הי' לפני אלפי שנים, ומאז עברו כמה זמנים וכמה ענינים וכמה שינויים, ושינוי זה פועל גם בהתקשרות שלו עם התורה באופן התעסקותו בלימוד התורה, הנה משינוי אחד יכול לבוא שינוי נוסף וכו', ולמטה מכסא הכבוד נעשה ענין של שכחה, ועד שיכול להתנתק לגמרי מכללות התורה ומצוותי'.

ועפ"ז מובן שענין זה הוא "עיקר" שממנו מסתעפים כל הענינים, אפילו ענינים עיקריים, כיון שזהו העיקר שלפני כל ענין התורה ומצוותי',

(154) שם, יו"ד.

(155) ראה גם תו"א יתרו סז, ב.

(156) יתרו יט, כ.

(157) תהלים סח, יח. וראה מדרש תהלים

עה"פ. שמו"ר פכ"ט, ב. וש"נ.

(149) עקב יא, יג.

(150) פרש"י עה"פ.

(151) שם ח, יט.

(152) ברכות כב, א.

(153) ואתחנן ד, ט.

ובלשון המכילתא¹⁵⁸: "כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם, שאם מלכותי לא יקבלו, גזירותי לא יקבלו" — שכן, אם הקב"ה יגזור גזירה עוד לפני שהיתה קבלת מלכותו, אזי יכולים לשכוח על הגזירה, ורק כאשר ישנה תחילה קבלת מלכותו, שזהו ענין נצחי, הנה מ"עיקר" זה באה ההסתעפות דקבלת הגזירות ג"כ באופן נצחי, ואז בטוחים שגם הענינים המסתעפים מהעיקר יהיו כרצון הקב"ה — שקיום המצוות יהי' באופן ש"יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד" (כמ"ש בתניא¹⁵⁹).

ונמצא, שלאחרי שמבאר בהתחלת הספר שכללות העבודה צריכה להיות "עבודה תמה", "ולא עבודה שיש אחרי" עבודה" (כלשון הגמרא במסכת יומא¹⁶⁰), היינו, שמונח כולו בשלימות בעבודה, אזי מבאר העיקרים שעל ידם באים ל"עבודה תמה", וההתחלה בזה היא — "שלא לשכוח הדברים"¹⁶¹, היינו, להעמיד את עצמו במעמד ומצב שלמעלה מכללות הבריאה, שאז נעשית אצלו היציאה מגדר של שכחה, דהיינו, יציאה מגדר של שינויים, וכיון שהוא למעלה משינויים, אזי ללא נפק"מ באיזה מקום ובאיזה זמן שנמצא, הרי הוא לומד תורה ומקיים מצוות באופן ש"מה להלן באימה ובראה וברתת ובזיע אף כאן באימה ובראה וברתת ובזיע", ובאופן דהקדמת נעשה לנשמע, כפי שהי' במעמד הר סיני.

כד. וענין זה (שלילת השינויים) קשור גם עם חג הסוכות:

א' מד' המינים שנוטלים בחג הסוכות הוא — "פרי עץ הדר"³, "עץ שטעם עזו ופריו שוה", ו"דר באילנו משנה לשנה"¹⁶².

והענין בעבודה — שמבלי הבט על השינויים שישנם במשך כל השנה, קיץ או חורף אביב או סתיו, הנה בכל הזמנים עומד הוא על עמדו באופן "שטעם עזו ופריו שוה", דקאי על הגוף והנשמה, שטעם שניהם שוה, היינו, שאותו "טעם" שיש לנשמה יש גם לגוף.

ומחג הסוכות, "זמן שמחתנו", ממשיכים זאת על כל השנה, שתהי' שנה מבורכת בלימוד התורה וקיום המצוות,

ואז מקיים הקב"ה הבטחתו: "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו" — שזוהי בקשה ונתינת-כח מהקב"ה — אזי "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו"¹⁷,

161) לשלימות הענין — ראה לקמן סכ"ה.

162) סוכה לה, א.

158) יתרו כ, ג.

159) ספכ"ה (לב, א).

160) כד, א.

ועד כפי שיהי' בימות המשיח — ש"אף אילני סרק עתידים להיות עושים פירות" (כדאיתא בספרא²⁰), והיינו, שאפילו אלו מישראל שלא היו שייכים לעשיית מצוות, "מאי פירות מצוות"¹⁶³, רואים בפועל שגם הם עושים פירות, ובאופן כזה מתאחדים עם כל ישראל בהסוכה שמאחדת את כל בני, כמארז"ל¹⁶⁴ "ראויים כל ישראל לישיב בסוכה אחת", אין יוצא מכלל זה, ומזה באים לקיום היעוד¹⁶⁵ "וסוכה תהי' לצל יומם", בקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו.

* * *

כה. ויש להוסיף בקישור הדברים בצוואת הריב"ש — "להיות תמים בעבודתו יתברך, עבודה תמה", "ועיקר שלא לשכוח הדברים": איתא בגמרא במסכת עירובין¹⁶⁶: "כתוב¹⁶⁷ ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך, משתמרת, ואם לאו, אינה משתמרת". ועפ"ז מובן, שכאשר עבודתו ית' היא "עבודה תמה", שאין אחרי' עבודה, היינו, שכל עניניו חדורים בה, "ערוכה בכל", ולא נשאר מקום פנוי שאינו חדור בעבודה זו — אזי לא נשארת אחיזה למציאות העולם שתפעל בו ענין של שכחה, כיון שכל מציאותו נעשית חדורה בענין שמצד עצמו הוא "לפני כסא כבודך"; אבל אם אינה "ערוכה בכל", אלא ישנו אחד האברים, חלק ממנו, שלא נעשה חדור בעבודה זו, ונשאר בעולם — אזי יש אפשרות שענין זה יהי' הצינור שעל ידו יוכל לחדור אויר העולם, הקשור עם שכחה, בכללות הענין, בבחינת "שדא תכלא בכולה"¹⁶⁸.

כו. וענין זה קשור גם עם המדובר לעיל (סי"ב ואילך) שכללות ענין התורה ומצוותי' צריך לבוא תחילה באופן של כלל: נוסף לכך ש"אין בכלל אלא מה שבפרט"¹⁶⁹, הרי, מצד היותו כלל שכולל את כל הפרטים, ניתוסף בו איכות חדשה. ועד"ז בנדו"ד: כאשר "ערוכה בכל", שכוללת את כל עניני

(167) שמואל-ב כג, ה.

(168) חולין סד, ב.

(169) יומא שבהערה 160. סוטה שבהערה

163. ועוד.

(163) סוטה מו, סע"א.

(164) סוכה כז, ב.

(165) ישע"י ד, ו. וראה בר"פ פמ"ח, יו"ד.

ועוד.

(166) נד, רע"א.

מציאותו לכל פרטיהם — אזי ניתוסף איכות חדשה: "שמורה", והיינו, שענין זה מוציא אותו מהעולם ששייך בו שכחה, ומעמיד אותו בעולם שאין בו שכחה,

ונמצא, שנעשה סוג אחר של מציאות: לא מציאות שבאה לאחרי ההעדר, אלא מציאות של קדמון כקדמותו, והיינו, דכשם שהוא ית' קדמון, כך הם גם הענינים שהם כמותו ית', כמ"ש הרמב"ם¹⁷⁰ ש"הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה הכל אחד", וכן הוא בכל מדותיו של הקב"ה (כמ"ש בשער היחוד והאמונה¹⁷¹), ועאכו"כ בנוגע לעניני התורה ומצוותי' שהם חכמתו או רצונו של הקב"ה.

כז. ועד"ז בנוגע להמדובר לעיל (סי"ד) בענין עמוד התפלה, א' מג' העמודים שעליהם העולם עומד, שיש בזה ענין פרטי וענין כללי:

ישנו ענין התפלה כפי שהוא ענין פרטי, מעשה מיוחד — בקשת צרכיו של אדם פלוני, בזמן פלוני במקום פלוני, בנוגע לענין פרטי — א' מפרטי הענינים שניתנו לו כדי לעבוד עבודתו בעולם, לעשות ממנו כלי לאלקות, שעיי"ז יהי' דירה לו ית' — שעל זה היא המצות עשה תפלה (אחת מרמ"ח מצוות עשה), שכאשר אדם מרגיש צורך באיזה ענין שיהי', אזי צריך לבקש זאת מהקב"ה לבדו;

אבל ישנו גם הענין הכללי שבתפלה — כללות הענין ד"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁷², "סולם דא צלותא"¹⁷³, שכולל את כל התפלות, כיון שכולל את כל צרכיו של האדם, לא רק הגשמיים, אלא גם הרוחניים, והסיבה לכך שביכלתו לכלול את כולם, היא, בגלל היותו סוג נעלה יותר בציווי ורצון הקב"ה — שענין זה אינו נכלל במנין המצוות, אלא הוא למעלה מענין של מנין ומספר, להיותו למעלה לגמרי מהעולם שבו נמצאים כל פרטי הענינים, אלא הוא בעולם שכולל את כל הפרטים באופן שלא בערך מכמו שנמשכים אח"כ לפרטיהם.

והענין בזה:

ידוע פירוש המגיד¹⁷⁴ במארז"ל¹⁷⁵ "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", שהתפלה צריכה להיות על החסרון של השכינה, "רישא דכל

תמ"ה (פג, א).

(174) אור"ת ר"פ ויגש. וראה לקר"ש חכ"ג

ע' 217. וש"נ.

(175) ברכות רפ"ה.

(170) הלי' יסוה"ת פ"ב ה"י.

(171) פ"ח.

(172) ויצא כח, יב.

(173) זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז

רישין", ובלשון חז"ל במסכת סנהדרין¹⁷⁶: "בשעה שאדם מצטער (בגלל שחסר לו דבר-מה) שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי", וזהו ענין התפלה מתוך "כובד ראש" — שמתפלל על הכובד ראש של השכינה שאומרת "קלני מראשי".

ומובן, שתפלה באופן כזה היא הענין הכללי והנעלה שבתפלה — כפי שהכלל הוא למעלה מכל הפרטים, "לפני כסא כבודך", למעלה וקודם להבריאה אפילו כפי שבמחשבה אחת נברא העולם, ועאכור"כ כפי שנברא בעשרה מאמרות, ועד לחילופים דחילופים ותמורות דתמורות, שכן, אף שמדובר אודות הדרגא שנקראת בשם "שכינה", ע"ש ששוכנת ומתלבשת בתחתונים¹⁷⁷, הרי לפני"ז ישנה מציאותה כפי שהיא בעולם האחדות, ונקראת "שלומי אמוני ישראל"¹⁷⁸, ששם היא למעלה מפרטים כו', "לפני כסא כבודך".

ועי"ז מתמלאים בדרך ממילא גם כל צרכיו הפרטיים, כי, מהכלל כפי שהוא למעלה אפילו מכלל שכולל פרטים, גבוה גבוה ביותר, נמשך בדרך ממילא עד למטה מטה ביותר.

ועל ענין התפלה כפי שהיא בבחי' כלל — אמרו רז"ל¹¹⁰ "שיתפלל אדם כל היום כולו":

כשם שישנו הענין ד"ערוכה בכל ושמורה" בנוגע לכל פרטי מציאות הגוף, שזהו המקום של האדם — כמו"כ ישנו הענין ד"ערוכה בכל ושמורה" בנוגע למציאות הזמן שלו, היינו, שכל הרגעים של כל היום כולו חדורים אצלו בענין הכללי של תפלה כפי שכולל את כל הפרטים.

כח. ועד"ז גם בנוגע לשני העמודים תורה וגמילות חסדים:

בנוגע לתורה — יתבאר בשמע"צ ושמח"ת, שאז הוא הזמן המתאים לבאר ענין התורה¹⁷⁹.

ועתה יתבאר בקצרה בנוגע לגמילות חסדים, צדקה, שגם בה יש שני ענינים:

ישנו ענין מצות הצדקה כפי שהיא אחת מרמ"ח מצוות עשה, ולכן, כשם שכל עניני התורה ומצוותיהם הם בהגבלה [דאף שבשרשם התורה

(176) מו, א.

תער"ב ח"ב ע' תתא ואילך. ועוד.

(177) ראה תניא פמ"א ופנ"ב.

(179) נתבאר בשיחת ש"פ בראשית ס"ו

(178) שמואל"ב כ, יט. וראה המשך ואילך (לקמן ס"ע 124 ואילך).

היא "רחבה מני ים"⁴⁷ ו"רחבה מצוותך מאד"⁴⁸, הרי התומ"צ ניתנו דוקא בעוה"ז, שהוא במדידה והגבלה של ששה קצוות גשמיים], כמו"כ גם מצות הצדקה היא בהגבלה — ככל פרטי הדינים בשו"ע¹⁸⁰ בנוגע להגבלות שבמצות הצדקה: במדה בינונית — מעשר, ולמהדרין — חומש, כפי שהתקינו באושא "המבזבו אל יבזבו יותר מחומש"¹⁸¹; ולאידך גיסא — אפילו עני שבישראל לא יפחות משלישית השקל או ממחצית השקל (כהפס"ד בשו"ע¹⁸²).

אבל ישנו גם ענין הצדקה כפי שהיא למעלה מכל מדידה והגבלה — כפי שמבאר רבינו באגרת התשובה¹⁸³, שכאשר נתינת הצדקה היא באופן ד"חטאך בצדקה פרוק"¹⁸⁴, היינו, שצריך להיות ענין של פדי' מהלעו"ז, אזי "אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש.. מאחר שעושה לפדות נפשו כו", וכמ"ש¹⁸⁵ "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", והיינו, שאין זה קשור עם ענין פרטי בלבד, אבר אחד או אברים אחדים, אלא ענין זה הוא "בעד נפשו", כללות חיותו, והיינו, לא רק מדריגת הנשמה כפי שכוללת כל רמ"ח האברים, שזהו"ע של צירוף רמ"ח אברים כפי שנכללים כולם ביחד, אלא "נפשו" כשלעצמה; ובהתאם לכך נעשה גם העמוד דגמ"ח באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

כט. והענין בזה:

העמוד דגמ"ח באופן פרטי, באופן של מדידה והגבלה — הרי זה כפי שנמשך למטה מכסא הכבוד, כדי לפעול את שליחותו של הקב"ה בעולם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים;

אמנם, ישנו גם העמוד דגמ"ח כפי שנעשה לאחרי עבודת התשובה ("וחטאך בצדקה פרוק") באלול ותשרי, ונמשך בגילוי בחג הסוכות — כאמור לעיל (ס"ז"ב) שמצד ענין התשובה מוכרח להיות בנין חדש מתחילתו (שלכן מתחילים לקרוא עוד הפעם "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"), באופן של כלל כו' — למעלה ממדידה והגבלה. וכשם שבעמוד התפלה הרי זה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, "יתפלל אדם כל היום כולו", ועד שאפילו את ה"זדונות" מחברים (תפלה

(184) דינאל ד, כד.

(185) איוב ב, ד. וראה גם אגה"ק ס"י.

סט"ז.

(180) י"ד רסרמ"ט.

(181) כתובות נ, רע"א.

(182) שם ס"ג ובש"ך שם.

(183) ספ"ג.

מלשון חיבור) לקדושה עי"ז שנהפכים ל"זכיות" — כך נעשה גם בעמוד הגמ"ח, שמתבטלים כל המדידות וההגבלות, ונעשית הנתינה "בעד נפשו". ועל זה מבטיח הקב"ה "עשר בשביל שתתעשר"¹⁸⁶, דכיון שהנתינה שלו היא ללא מדידות והגבלות, אזי נותן הקב"ה את ברכתו גם ללא מדידות והגבלות, "מאד" של הקב"ה, והיינו, שההמשכה מלמעלה היא באופן ד"דים .. והותר", ונעשה "רויחי" בכל עניני האדם במשך כל השנה הבאה לאחרי עבודה זו.

* * *

ל. כיון ששנה זו היא השנה שלאחרי שנת השבע, שנת השמיטה, אזי ניתוסף עוד ענין בימי חג הסוכות לגבי כל השנים כולם — מצות הקהל:

הזמן דמצות הקהל הוא — "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות גו"¹⁸⁷, "מאתחלתא דמועד"¹⁸⁸, "ומיהו ביו"ט לא, שאין תיקון הבימה דוחה לא את השבת ולא יו"ט"¹⁸⁹, ולכן, עשו זאת במוצאי יום טוב ראשון של חג. ועפ"ז, הנה בבית ראשון, קודם הגזירות על עניני שבות שנתחדשו בבית שני¹⁹⁰, היו כנראה עושים זאת ביו"ט עצמו¹⁹¹.

ותוכן המצוה הוא — "תקרא את התורה הזאת"¹⁹², "המלך הי' קורא מתחלת אלה הדברים כו"¹⁹³ (כמה פרשיות ב"משנה תורה"), "פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת"¹⁹⁴. וקריאת הפרשיות הוצרכה להיות במעמד כל בני — "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו"¹⁹⁵, וטעם הדבר — "למען ישמעו ולמען ילמדו וגו' ליראה את ה' אלקיכם כל הימים וגו"¹⁹⁶.

לא. ובפרטיות יותר:

החייב ד"הקהל" הוא לא רק על אלו שנתחייבו בעלי' לרגל, שהם האנשים, כמ"ש¹⁹⁷ "יראה כל זכורך", אלא גם על הנשים.

(186) שבת קיט, א. וש"נ.	(192) שם, יא.
(187) וילך לא, יו"ד-יא.	(193) פרש"י עה"פ.
(188) סוטה מא, סע"א ואילך.	(194) רמב"ם הלי' חגיגה רפ"ג.
(189) פרש"י שם.	(195) שם, יב.
(190) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, ג. ובכ"מ.	(196) שם, יב-יג.
(191) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש	(197) משפטים כג, יז. תשא לד, כג. ראה
שבהערה 65 ס"ז (ת"ר"מ שם ע' 20). וש"נ.	טז, טז.

ועוד חידוש דבר¹⁹⁸ — שצריכים להביא גם את ה"טף", וגם "קטני קטנים"¹⁹⁹, ועד שיש דעה²⁰⁰ "דתיכף שיצאו מכלל נפל או בנולד שכלו רוב חדשיו" חייבים להביאם — שזהו חידוש לגבי מצות חינוך בכל השנה כולה, כי, נוסף לכך שמצות חינוך היא רק מדרבנן, הנה גם את"ל שמצות חינוך היא מצות עשה מן התורה (אלא שהמצוה מוטלת על האב, ולא על הקטן)²⁰¹, הרי זה רק בנוגע לתינוק שהגיע לכלל הבנה בענין זה שעומדים לחנכו (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע הל' שבת²⁰²), ואילו החיוב ד"הקהל" הוא גם בנוגע לקטני קטנים, כנ"ל, שאצלם אין אפילו ענין החינוך. וכדאיאתא בגמרא²⁰³: "אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין — כדי ליתן שכר למביאיהן", היינו, שלא מצינו טעם אחר בנוגע להבאת הטף מלבד "ליתן שכר למביאיהן", כיון שמדובר גם אודות טף שלא הגיעו עדיין לכלל הבנה שיהי' שייך אצלם ענין החינוך. ומזה באים לחידוש נוסף — שבענין הקהל ניתוסף חיוב לעשות דבר על מנת לקבל שכר:

בנוגע לכל התורה ישנו כלל "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס"²⁰⁴, אך ישנו ענין אחד יוצא מן הכלל — מצות הקהל, שבה יש ציווי מיוחד להביא את הטף "כדי ליתן שכר למביאיהן". וענין זה נכלל בגדרי המצוה: אין זה ענין שניתן לרשותו, שאם רצונו בשכר, יביא את הטף, ואם מוותר על השכר, אזי פטור מלהביא את הטף, אלא הבאת הטף היא בכלל הציווי, שמוכרח להביא אפילו קטני קטנים שרק נולדו לאויר העולם, והסיבה לכך היא — על מנת לקבל פרס — "כדי ליתן שכר למביאיהן".

זאת ועוד:

כיון שתכלית הכוונה היא "למען ישמעו ולמען ילמדו וגו' ליראה גו'", הרי לכאורה מובן שצריכים להבין את הפרשיות שקוראים בתורה. ואעפ"כ, פוסק הרמב"ם²⁰⁵: "הקריאה .. בלשון הקודש .. אע"פ שיש שם לועזות .. ומי שאינו יכול לשמוע מכוי'ן לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה

198) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ג
 ס"ב (תור"מ ח"ז ע' 63). וש"נ.
 199) אוה"ח שם, יג.
 200) מנחת חינוך מצוה תריב.
 201) ראה בארוכה השקו"ט בלקו"ש
 חל"ה ע' 61 ואילך. וש"נ.
 202) סשמ"ג ס"ג.
 203) חגיגה ג, א.
 204) אבות פ"א מ"ג.
 205) שם ה"ה"ו.

ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל", היינו, שאפילו מי שלא ידע מאי דקאמר, מובטח הוא שגם אצלו יתוסף בהענין ד"ליראה את ה'", דכיון שזהו ענין שנעשה בשליחות האל, אשר, מי יאמר לו מה תעשה, אזי אין הגבלות ומדידות כלל.

לב. ועוד ענין בזה — בנוגע לכללות החיוב ד"הקהל":

לפי הפירוש הפשוט בפסוק "הקהל את העם וגו'" — שאמר משה ליהושע²⁰⁶ — הרי זו מצוה שמוטלת על מי שצריך להקהיל את כל בני, והיינו, שאין זו מצוה ששייכת לכל יחיד, אלא זוהי מצוה על המלך או הנשיא²⁰⁷, כמו יהושע בדורו, וכמותו בדורות שלאח"ז — עליהם מוטל החיוב להקהיל את האנשים והנשים והטף.

אבל, מהלשון²⁰⁸ "כל הפטור מן הראי' פטור ממצות הקהל, חוץ מן הנשים וכו'", משמע, שזהו חיוב המוטל על כל אחד; ישנו אמנם אחד שהוא צריך להקהיל את כל העם, ע"י ציווי או כרוז כו', אבל החיוב עצמו מוטל על כל אחד ואחת מהאנשים והנשים — האנשים ללמוד והנשים לשמוע, וכפי שמסיים בחינוך²⁰⁹: "בין איש בין אשה ולא בא במועד הזה לשמוע דברי התורה.. בטלו עשה זה, וענשם גדול מאוד כו'".

ולהעיר, שמצינו בכמה ענינים המוטלים על הציבור, שאין כל יחיד עובר ונענש אם לא עשה זאת. ובדרך דוגמא: אכילת קדשים — הוא חיוב המוטל על כללות הכהנים (ולא על כהן פרטי), שלא יבוא לידי נותר. ואעפ"כ, אם בא לידי נותר — הרי מלבד בעל הקרבן, לא שייך לומר שכל אחד מהכהנים עובר על איסור נותר (ונענש עליו), בגלל שהי' צריך לבוא ולאכלו קודם שיבוא לידי נותר, כי, כל אחד מהכהנים יכול לומר שהדבר הי' יכול להיעשות ע"י אחר²¹⁰.

ואילו במצות הקהל — הרי למרות שהמצוה היא שתהי' התכללות הציבור דכל בני יחד, אין יוצא, מ"מ, חל הציווי על כל אחד, כך, שאם לא בא להשתתף בהמעמד דהקהל, ביטל מצות עשה פרטית שלו, אע"פ שכדי לקיימה יש צורך בכו"כ פרטים וגדרים שאינם תלויים בו (שהרי צריכה להיות השתתפותם של כל בני יחד עם המלך שקורא בתורה וכו').

לג. ומזה מובן גם ברוחניות הענינים:

206 ראה לקו"ש חל"ד ע' 188.
 207 ראה שיחת שמחת ביה"ש שבהערה
 198 (תו"מ שם ע' 64). וש"נ.
 208 שם ה"ב.
 209 מ"ע תריב.
 210 ראה אנציק' תלמודית ערך חובה, מצוה ורשות ס"א (כרך יב ע' תרמט). וש"נ.

ובהקדמה — שהחילוק בין הזמן שביהמ"ק הי' קיים ולאחר שחרב ביהמ"ק הוא רק בנוגע לגשמיות, אבל בנוגע לענינים הרוחניים אין שליטה לחורבן כו', כך, שכל הענינים הם נצחיים, שהרי התורה לא תשתנה ולא תהא מוחלפת²¹¹.

והענין בזה — שמזמן לזמן, בזמן מן הזמנים, צריכה להיות התעוררות "למען ישמעו ולמען ילמדו וגו' ליראה גו'" אצל כל בני", והציווי על זה הוא לא רק על מי שבכחו להקהיל את כל ישראל, אלא על כל אחד מישראל מוטל הציווי לעשות כל התלוי בו, לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לאנשים ונשים וטף דכלל ישראל, — כי, ע"י פעולתו בנוגע לעצמו לא יהי' הענין ד"הקהל", שהרי כאשר יבוא להרהיבית יהודי אחד לבדו, ללא מי שקורא בתורה, וללא הציבור כולו, אזי לא יוכלו לקרוא בתורה ולברך את הברכות המיוחדות כו'; החיוב מוטל אמנם עליו, אבל החיוב הוא שתהי' התקהלות של אנשים נשים וטף שישמעו דבר האלקים —

ועד שיגיע ויפעל גם על אלו שנמצאים במעמד ומצב שאפילו לאחר כל העבודה דאלול ותשרי (כולל גם העבודה דיוהכ"פ) שייכים הם רק לעבודה שהיא "על מנת לקבל פרס" — שהרי גם הם נכללים ב"הקהל", שזוהי יחידה אחת של "קהל" שבו נכללים לא רק "אתרוג", "לולב" ו"הדס", אלא גם המין הפחות ביותר שאין בו לא הא ולא הא (לא טעם ולא ריח), אבל אעפ"כ, רצונו בענין של שחר, ובגלל זה מביא את הטף ("ליתן שחר למביאיהן").

ועוד זאת, שכאשר ענין זה נעשה בשליחותו של הקב"ה, "שליח הוא להשמיע דבר האל" — הרי זה פועל אפילו על מי שבאזנו הגשמית ובשכלו הפשוט אינו מבין מילה אחת מכל מה שאומרים לו, שגם הוא יתעורר "ליראה את ה'", וכתוצאה מזה יהיו אצלו כל פרטי הענינים שבאים ע"י היראה, ובלשון הכתוב²¹²: "את האלקים ירא (ועי"ז) ואת מצוותיו שמור", שזוהי תכלית בריאתו — "כי זה כל האדם".

ועד"ז יהי' גם אצלו — במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה⁵³ — שהרי גם אצלו ישנם ענינים שלעת־עתה אינו מבין אותם, ואעפ"כ, יחדרו אצלו גם הענינים שלמעלה לגמרי מהבנתו והשגתו, לעורר אותו לדרגא נעלית יותר ביראת ה' שהיא שלא בערך לגבי הבנתו והשגתו.

סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.
212 קהלת יב, יג.

211 עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה
רמב"ם ה' יסוה"ת רפ"ט. ה' מלכים פי"א

וזהו הענין שנעשה ב"אתחלתא דמועד" — מיד ביום הראשון של חג הסוכות (עוד קודם שנעשה חושך בעולם), או עכ"פ (לאחרי שנעשה צורך בכמה גדרים וסייגים כדי שלא יבואו לידי מכשול כו') בתחלת ימי חולו של מועד — שהקב"ה מצווה "הקהל גו'", והרי "הקהל" הוא גם לשון הבטחה, שהקב"ה מבטיח שסוכ"ס יקהילו "את העם האנשים והנשים והטף" לד' אמות של קדושה, ושם ישמעו שליחות הא-ל, "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו גו'", כולל גם קטני קטנים (שאינן למטה מהם) בחכמה ובדעת, ורק נמצאים באויר העולם²¹³.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שימסרו ר"פ מהוועידה של צעירי אגודת חב"ד, ואח"כ צוה לנגן ניגון שמחה].

* * *

לד. אודות שמחת בית השואבה איתא במשנה²¹⁴: "מנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של זהב בראשיהם, וארבעה סולמות לכל אחד ואחד, וארבעה ילדים מפרחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל. מבלאי מכנסי כהנים ומהמיינהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין. ולא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה"²¹⁵.

ובהקדמה:

בנוגע לעבודת הכהנים ישנה הגבלה — שהוצרכו להיות גדולים דוקא (בני עשרים שנה)²¹⁶. אמנם, הגבלה זו היתה רק בעבודה שבכל השנה, ואילו בנוגע לעבודה שהדלקת אור בית השואבה, לא היתה הגבלה זו, כך, שגם "ילדים מפרחי כהונה" (ודוקא ילדים) היו מדליקים את אור בית השואבה.

ויש לומר הביאור בזה:

נתבאר לעיל (ס"ז) בענין גודל השמחה דחג הסוכות, להיותה לאחרי ובהמשך לעבודת התשובה דר"ה ויוהכ"פ, וכיון שתשובה היא למעלה מכל המצוות והיא בלי גבול, לכן גם השמחה דחג הסוכות היא בלי גבול. וכיון שהשמחה דחג הסוכות היא בלי גבול, לכן מתבטלת גם

213) חסר סיום השיחה (המו"ל).

ואילך).

214) סוכה נא, סע"א.

216) ראה רמב"ם הלי' כלי המקדש פ"ו

215) שם נג, רע"א. וראה גם שיחת שמחת

הט"ו.

ביה"ש תשי"ד סי"ז ואילך (תו"מ ח"י ע' 55

ההגבלה דגדלות בשנים, כך, שגם ילדים מפרחי כהונה — ואדרבה: דוקא ילדים, מצד מעלת המרץ שבהם — יכולים להדליק אור גדול ביותר שיאיר בכל ירושלים.

ויש להוסיף בדיוק לשון המשנה "ולא היתה חצר כו' שאינה מאירה כו'" — "חצר" דייקא, שאינה עשוי' למושב בני אדם, אלא לכלי תשמיש בלבד — שבזה מרומו שצריך להאיר גם את אלו שלעת-עתה אינם במעלת "אדם" (ע"ד המדובר לעיל (סל"א ואילך) בנוגע להוראה מהשתתפות ה"טף" ב"הקהל", "כדי ליתן שכר למביאיהן" — שצריך לפעול גם על אלו שלאחרי כל העבודה דר"ה עשי"ת ויוהכ"פ לא הגיעו עדיין למדרגה נעלית יותר מאשר העבודה "על מנת לקבל פרס").

ועד כדי כך הי' גודל ותוקף האור בכל חצר שבירושלים — ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה":

חטים, קודם בירורם — אינם ראויים למאכל אדם, כיון שמעורב בהם פסולת. אך ע"י אור של בית השואבה נעשה בירור החטים מהפסולת שבהם, ועד שסוכ"ס נעשים ראויים למאכל אדם, ולא סתם מאכל אדם, אלא מאכל משובח שנעשה מחטים — שזוהי מעלת שתי הלחם בחג השבועות שבאים מן החטים לגבי קרבן העומר שבא מן השעורים, כמבואר במק"א בארוכה²¹⁷.

ולהעיר מהשייכות דחג השבועות ("זמן מתן תורתנו") לחג הסוכות — שגם אלו שמצד החטא איבדו את מעלת חג השבועות, שזהו"ע שבירת הלוחות בסיבת חטא העגל, הנה ע"י התשובה דיוהכ"פ מקבלים הם לוחות שניות, שהם "כפלים לתושי"י"³⁷, ובמילא חוזרת אצלם גם מעלת שתי הלחם שבחג השבועות. וענין זה נמשך ומתגלה בחג הסוכות שבא לאחרי ובהמשך להתשובה דיוהכ"פ, וזהו גם שבסיום חג הסוכות נקבע שמחת-תורה.

לח. והנה, אע"פ שבזמן שביהמ"ק הי' קיים היתה עבודה זו נעשית ע"י "ילדים מפרחי כהונה", הנה משחרב ביהמ"ק הרי זה שייך לכל אחד מישראל²¹⁸:

כתב הרמב"ם²¹⁹: "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש .. אשר

(217) ראה לקו"ת במדבר יו"ד, א ואילך. (218) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשח"י סט"ז ואילך (תו"מ חכ"א ע' 57 ואילך). (219) סוף הל' שמיטה ויובל.

נדבה רוחו אותו .. להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו .. הרי זה נתקדש .. ויהי' ה' חלקו ונחלתו .. כמו שזכה לכהנים ללויים" (ש"הוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר²²⁰ אני חלקך ונחלתך"), שהרי כהנים "משולחן גבוה קא זכו"²²¹.

וכיון שכן, הרי, העבודה שהיתה נעשית פעם ע"י כהנים, הנה בזמן הזה יכולים וצריכים לעשותה כל בני"י, גם אלו שאינם משבט לוי, שגם אצלם שייך ענין הכהונה ברוחניות; ולא רק ילדים, אלא גם זקנים בשנים, כי, כאשר רוצים באמת, הרי "אין לך דבר העומד בפני הרצון"²²², כך, שגם זקן בשנים יכול לפעול במרץ כמו צעיר.

ונמצא, שעל כולם מוטל החוב להדליק את "אור בית השואבה" — שבשביל זה צריכים לטפס על סולמות דזקיפי טובא²²³, היינו, לא לעמוד על עמדו, וגם לא לילך במקום מישור, אלא לטפס על סולמות דזקיפי טובא, וליתול כדי שמן שמשאם כבד, וע"י בגדי כהונה ונר שנלקח מהר הבית — להדליק ולהאיר בכל ירושלים.

והרי "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל"²²⁴, והיינו, שבכל מקום שבו נמצא יהודי (שזהו הפירוש ד"ארץ ישראל" כפשוטו, פיסת אדמה ("א' שטיקל ערד") שבה נמצא איש ישראל), הנה שם מגיע הענין דשלימות היראה²²⁵ (ירא שלם⁶⁸) מ"הר הקודש (ב)ירושלים"²²⁶, ושם מגיע "אור בית השואבה" שמדליקים ה"צעירים", כדי שיוכלו לברר את כל הענינים שבעולם, ולעשות מהם "חיטין יפות"²²⁷, שזהו מאכל אדם.

וע"פ האמור שענין הכהונה שייך ל"כל איש .. אשר נדבה רוחו אותו .. להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו", נמצא, שאכילת האדם היא ע"ד אכילת הכהנים (שהרי הובדל מעניני העולם, ועד שעושה מעניני העולם, כמו אכילה, עבודה להקב"ה), שעל ידה "בעלים מתכפרין"²²⁸:

"בעלים" — קאי על הקב"ה שהוא בעה"ב האמיתי של כל העולם. ו"בעלים מתכפרין" — כמארז²²⁹ "אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על

220) קרה יח, כ.	ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
221) ביצה כא, א. וש"נ.	226) ישעי' כז, יג.
222) ראה תו"מ חכ"ג ע' 149. וש"נ.	227) פסחים ג, סע"ב. וראה התוועדויות
223) סוכה נב, ב.	תש"נ ח"ב ע' 258. וש"נ.
224) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ'	228) שם נט, ב. וש"נ.
225) שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.	229) פרש"י פינחס כח, טו — מחולין ס,
226) ראה לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה	ב. וש"נ.

שמעטתי את הירח", וכידוע²³⁰ שע"י מיעוט הירח נעשה נתינת מקום לחטא עה"ד שנגרם ע"י נחש הקדמוני, חטא העגל, וכל החטאים שלאח"ז; וכן אמרו רז"ל²²³ שישנם כמה דברים ש"מתחרט עליהן הקב"ה שבראם", שזהו ענין של חטא, כביכול, שצריך כפרה.

וע"י כפרה זו נעשה שלימות השמחה ד"זמן שמחתנו":

ידוע הפירוש²³¹ בדיוק הלשון "זמן שמחתנו", לשון רבים, דקאי על ב' עניני שמחה: "ישמח ישראל בעושיו"²³² ו"ישמח הוי' במעשיו"²³³.

וכשם שהשמחה של בנ"י באה לאחרי התשובה על עניניהם — הרי מוכן שע"י הכפרה על מיעוט הירח ועל הדברים שמתחרט עליהן הקב"ה שבראם, נעשית שמחה שלימה במעונו, ועי"ז נמשכת השמחה גם במעון דלמטה, שנעשה "זמן שמחתנו" (לשון רבים) בשני הענינים.

וכשם שע"י התשובה נעשה עילוי גדול יותר, שהרי מעלת בעל תשובה גדולה יותר ממעלת צדיק — הנה כן הוא גם למעלה, שנעשה מעמד ומצב נעלה יותר מ"עולם על מילואו נברא"³², כמבואר בספרי קבלה²³⁴ שלעת"ל יהי' קו נוגע בהעיגול גם בסופו כמו שנוגע בתחילתו, אע"פ שכאשר עולם על מילואו נברא הי' חילוק בין סוף הקו לתחילתו, והיינו, לפי שלעת"ל יתבטלו כל הגדרים דמעלה ומטה.

וכל זה יתגלה בביאת משיח צדקנו — שהוא המלך שקורא בתורה ב"הקהל", ו"מלך פורץ גדר כו' ואין מוחין בידו"²³⁵, ועליו נאמר²³⁶ "יעלה הפורץ לפניהם", שיש לו רשות לפרוץ אפילו גדרי העולם — להביא את הגאולה השלימה למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן, שאז תתפשט ירושלים בכל הארצות, באופן ד"פרזות תשב ירושלים"²³⁷, ללא מדידות והגבלות, בעוה"ז הגשמי, שממנו יעשו דירה לו ית'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "שאמיל", "צמאה לך נפשי", ו"אבינו מלכנו".]

* * *

230 ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך. ועוד.
231 ראה לקו"ת רושי שמע"צ פח, ד ואילך. ובכ"מ.
232 תהלים קמט, ב.
233 שם קד, לא.
234 ראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ס"ע קי ואילך) — בשם יש מקובלים אומרים. ד"ה כי תבוא תער"ב (המשך תער"ב ח"א ריש ע' קיז).
235 פסחים קי, א. וש"נ.
236 ע"פ מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם. אגדת בראשית ספס"ג.
237 זכרי' ב, ח.

לו. דובר כמ"פ בענין "ופרצת", שבשעה שיש בנין שיש לו גדרים, אזי שייך לומר שצריך לפרוץ את הגדרים. וע"ד המדובר לעיל (ס"ב) בלשון הרמב"ם "מצוה להרבות בשמחה", שבשעה שיש מצויאות של שמחה, אלא שהיא במדידה והגבלה, אזי שייך לומר "מצוה להרבות בשמחה".

ומובן, שהכוונה היא לבנין וגדרים דקדושה, ואעפ"כ צריך לפרוץ גדרים אלו — כמו בענין השמחה, שמדובר אודות שמחה ע"פ תורה, שמחה של קדושה, שמחה של מצוה, ואעפ"כ, לא מספיק מה שהי' עד עתה, אלא צריך "להרבות בשמחה".

והדוגמא לזה (דלכאורה, כיצד שייך שיהי' בנין של קדושה, ואעפ"כ תהי' מעלה בפריצתו) — כללות הענין ד"פרצת תשב ירושלים".

לז. וענין זה מרומז גם במצות סוכה:

ענינה של מצות סוכה הוא — כדברי הגמרא²³⁸: "אמרה תורה .. צא מדירת קבע ושב בדירת עראי". כלומר: למרות שמדובר אודות "דירת קבע" ע"פ תורה, דהיינו, דירת קבע של קדושה (שהרי "ברשיעי לא עסקינן"²³⁹), אעפ"כ, צריך לצאת מדירת קבע, ולישב דוקא בדירת עראי. ומובן, שביחס לענין הקביעות הרי זה ענין של פירצה, ואעפ"כ, דוקא בפירצה זו מתבטאת המצוה.

וענין זה מהוה הוראה כללית על כל השנה — ככל עניני חודש תשרי, "בכסה ליום חגינו"²⁴⁰, שהם ענינים כלליים²⁴¹, ועאכו"כ בנוגע להמצוות שבחודש זה:

אע"פ שיהודי עובד עבודתו מידי יום ביומו בסדר קבוע, "תמידים כסדרם", באופן ד"בכל לבכך ובכל נפשך"²⁴² — מוכרח להיות בתחילת השנה ענין של הזזה ("א טרייסל"), לצאת אפילו מה"תמידים כסדרם" דקדושה, ולהעמיד את עצמו למעלה ממדידה והגבלה.

וע"ד שבהתחלת היום צריך להיות דוקא ענין של הודאה (כלי טעם) — "מודה אני" ו"הודו להוי", ורק לאח"ז באה ההתבוננות באופן של הבנה והשגה בפסוקי דזמרה, ועד להבנה והשגה ד"שמע ישראל גוי

(241) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט.

אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעה. תש"ב ע' 49. ועוד.

(242) ואתחנן ו, ה.

(238) ריש סוכה.

(239) ראה יומא ו, א. וש"נ.

(240) תהלים פא, ד. וראה ר"ה ח, סע"א

ואילך.

הוי' אחד²⁴³, שישנם ז' רקיעים וארץ (ח') וד' רוחות העולם, ומ"מ, "הוי' אחד", אחדות הפשוטה, אע"פ שהם שני הפכים, שזהו תכלית העילוי בהבנה והשגה, בבחינת תכלית הידיעה שלא נדעך²⁴⁴.

והנתינת-כח על זה היא מחודש תשרי, ובפרטיות, מחג הסוכות, שענינו "דירת עראי" דוקא, וענין של "צל" ("צילתה מרובה מחמתה"²⁴⁵) דוקא — שאינם ענינים של הבנה והשגה (שהרי "צל" הוא היפך ענין ה"אור", "דא רזא דחכמתא"²⁴⁶); ובדירת עראי זו נעשה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל גו"²⁴⁷ [כמ"ש ה"ב"ח²⁴⁸, וכן פוסק רבינו הזקן בשו"ע²⁴⁹, שענינה של מצוה זו (בהוספה על כל שאר המצוות) הוא גם ידיעת כוונת המצוה], והיינו, שע"י קבלת-עול מגיעים סוכ"ס לדרגא נעלית יותר בענינים של הבנה והשגה (ע"ד שדוקא ע"י הביטול ד"שפתותיו נוטפות מור"²⁵⁰ נעשה קבלת וקליטת השפעת השכל מן הרב, ועד ששכל התלמיד נעשה כשכל הרב, כמבואר הענין במק"א בארוכה²⁵¹).

לח. וזהו גם הענין ד"ופרצת" — שפורצים את ענין הקביעות שבסדר העבודה ד"תמידים כסדרם".

וגם בענין זה צריכים לידע את הכוונה — "למען ידעו" — שהענין ד"ופרצת", "יפוצו", הוא בכדי לפעול ביאת המשיח, קא אתי מר²⁵², שאז יומשך הענין ד"כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם"²⁵³, עי"ז שמשיח ילמד תורה את כל העם²⁵⁴, ובאופן של ראי'²⁵⁵.

וענין זה קשור גם עם מצות הקהל, שענינה הוא "למען ישמעו ולמען ילמדו גו'" — כיון שזוהי ההכנה שעל ידה באים לתכלית העילוי דלימוד באופן של ראי', שעיי"ז יכול להיות ש"כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם", ועד לאופן ד"כמים לים מכסים"²⁵⁶.

250) שה"ש ה, יג. וראה שבת ל, ב. וש"נ.

251) ראה סה"מ תש"ט ע' 51. תש"י ע' 13. ועוד.

252) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

253) ירמ' לא, לג. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

254) ראה רמב"ם שם. ועוד.

255) ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

256) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

243) שם, ד.

244) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב.

עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב.

245) סוכה כב, רע"א (במשנה).

246) ראה בהנסמן בלקו"ש חל"ד ע' 15

הערה 42.

247) אמור כג, מג.

248) או"ח ס"ח (ד"ה ונקראים). ר"ס

תרכה.

249) שם. וראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע'

140 ואילך. וש"נ.

ואז נעשה גם הענין ד"ופרצת" כפשוטו הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ — שלא זו בלבד ש"פרזות תשב ירושלים", אלא יתירה מזה, "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל", כשם ש"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"²²⁴.

לט. וכיון שההתחלה בזה צריכה להיות מהעבודה בזמן הגלות, שעל ידה פועלים את כל הענינים שיתגלו בימות המשיח⁵⁹,

הנה יה"ר שיהי' הענין ד"פרזות תשב" בכפר חב"ד שבארצנו הקדושה, שיקויים שם "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²⁵⁷ בכל הענינים הגשמיים ובכל הענינים הרוחניים,

כך, שמתוך הרחבת הדעת אמיתית, ומתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב, ימלאו את תפקידם — בגוף שלם ונשמה שלימה ויראה שלימה — ש"פיוצו מעינותיך חוצה" בכל ארצנו הקדושה, ומשם — לחוצה לה, ועי"ז נזכה לראות בעיני בשר שקא אתי מר, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידין.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אני מאמין"].

* * *

מ. דובר לעיל (ס"א) שכאשר הרמב"ם מדבר אודות ה"שמחה יתירה" שבחג הסוכות, אינו מזכיר כלל הענין דשמחת בית השואבה.

— ענין זה נזכר בנוגע לבגדי כהונה: "מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם היו עושיין מהם פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה"²⁵⁸, אבל לא נזכר בנוגע לחיוב השמחה.

ויש לומר הביאור בזה²⁵⁹:

מצינו בדברי הרמב"ם שיכולה להיות מציאות של ניסוך המים ללא הקדמת שאיבת מים ממעיין השילוח — "ממלא מן הכיור ומנסך"²⁶⁰, אע"פ שאין זו שאיבה מ"מעייין", שהרי מי הכיור שבביהמ"ק היו יכולים להיות גם מי מקוה²⁶¹.

ופשיטא, שגם אם לא היתה שאיבת המים מן השילוח, אלא הי'

9 ס"מ ואילך (התוועדיות שם ע' 271 ואילך).

(257) ויצא כח, יד.

(260) הלי' תמידין ומוספין פ"י ה"י.

(258) הלי' כלי המקדש פ"ח ה"ו.

(261) הלי' ביאת המקדש פ"ה הי"ב.

(259) ראה גם שיחת יום שמח"ת שבהערה

"ממלא מן הכיור ומנסך", אזי ישנו הציווי "ושמחתם גו' שבעת ימים", והיינו, שהחיוב ד"שמחה יתירה" אינו תלוי בשאיבת המים מן השילוח. אלא, שכאשר היו שואבים מים מן השילוח, אזי היתה צריכה להיות שאיבת המים "בששון", כמ"ש²⁶² "ושאבתם מים בששון", והיינו, שנוסף על השמחה שהיתה במשך היום ("מאחר שיקריבו תמיד של בין הערביים.. לשאר היום עם כל הלילה"²⁶³), ישנו ציווי מיוחד שאיבת המים צריכה להיות בששון, ואין יוצאים י"ח בהשמחה שבמשך שאר שעות היום.

ועפ"ז אתי שפיר שלא הזכיר הרמב"ם ענין שמחת בית השואבה בנוגע לחיוב השמחה — כיון שיכולה להיות מציאאות שלא תהי' שאיבת המים מן השילוח, ובמילא לא תהי' גם השמחה הקשורה עם שאיבת המים.

מא. ובהנוגע אלינו:

גם כאשר יש מניעה צדדית וסיבה חיצונית שבגללה אין אפשרות לשאוב מן המעיין בעצמו, ומוכרחים למלא מים מן הכיור, אף שאינם מי מעיין — צריך "להרבות בשמחה" באותו אופן שהיו מרבים בשמחה כשהיו יכולים לשאוב מן המעיין עצמו.

ומזה מובן גם בנוגע להחיוב (חובת גברא וחובת הזמן) וההכרח בענין הפצת המעיינות, "ושאבתם.. ממעיני הישועה":

גם אלו שמאיזו סיבה שתהי' לא זכו עדיין לטעום ממי המעיין — אין זה סדר שיהיו בעצבות ח"ו, וימתינו עד שיגיעו אל המעיין, ועד אז ישבו וישנו...

כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע כותב במכתבו²⁶⁴, שעכשיו אין סדר בענין הברורים, ולכן צריכים לברר כל הבא לידו,

וכיון שכך, יכולים הם להתחיל מענין השמחה — "להרבות בשמחה" של מצוה, ע"י קיום התקנות והנהגות (עד להנהגות בחיי היום-יום דימות החול) של רבותינו נשיאינו,

וענין זה גופא יסייע להם, שמהשמחה הקשורה עם "מי כוור" יבואו להשמחה הקשורה עם "מי מעיין", ויוכלו להשתתף בהענין ד"ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" — מהמעייין עצמו, ובאופן ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"⁵.

(264) אג"ק שלו ח"א ע' רסו. וש"נ.

(262) ישע"י יב, ג.
(263) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ב.

וכמו"כ יעזור השי"ת לכל אחד, שהחלק שיש לו כבר בשאיבת המים מן המעיין, יהי "בששון", ובנוגע להדרגות שעדיין לא הגיע אליהם — יקיים הציווי "להרבות בשמחה", ומזה יבוא לענין עמוק יותר בה"מעייין", "עמוק עמוק מי ימצאנו"²⁶⁵, עד לבחי' ההיולי העצמי (כמשנת"ל בהמאמר²⁶⁶); ואח"כ יומשך גם למטה,

והיינו, שגם הדרגא היותר נעלית שמגיעים אלי' ע"י העלאה דוקא, כמבואר בלקוטי תורה סד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך²⁶⁷ שענין ההעלאה הוא באופן שיכולים לעלות בלא ערך — יוכלו גם להמשיכה למטה מטה, עד למטה מטה ביותר,

וכל זה יהי מתוך מנוחה וטוב לבב, ומתוך שמחה, ולא רק מתוך שמחה סתם, אלא מתוך ריבוי שמחה, "להרבות בשמחה".

ובינתיים, עד שנגיע ל"בית המרוזח" ("צום קרעטשים") — אזי (והתחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן) "ניע זשוריצי כלאָפּצי שטאָ איז נאָמי בודיעט"²⁶⁸...

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להכריז, שאלו שנתחייבו בברכה אחרונה, יברכו ברכה אחרונה].

(267) דרושי ש"ש סח, רע"א. וראה "רשימות" חוברת לז' בסופה.
(268) ראה שיחת שמחת ביה"ש תשי"ז סי"ד ואילך (ת"מ ח"ח ע' 41 ואילך). וש"נ.

(265) קהלת ז, כד.
(266) ד"ה העושה סוכתו דיום ב' דחג הסוכות פ"ג (לעיל ע' 20).